

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**YAZ KUR’AN KURSLARINDA
DİN EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ
(DENİZLİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADEM ÜNSAL

0530206049

DANIŞMAN

Prof. Dr. RAMAZAN BUYRUKÇU

ISPARTA 2009

T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ SAVUNMASI ve SÖZLÜ SINAV TUTANAĞI

Gönderen : Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığı

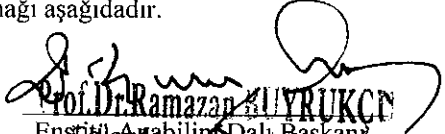
Gönderilen : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Enstitü Anabilim Dalımız **YÜKSEK LİSANS** Programı öğrencisi **Adem ÜNSAL** tez çalışmalarını sonuçlandırmış ve kurulan jüri önünde tezini savunmuştur. Sınav tutanağı aşağıdadır.

Tez Adı Değişikliği **YAPILDI** / **YAPILMADI**

08.09.2009

Tarih

Prof. Dr. Ramazan BUYRUKÇU
Enstitü Anabilim Dalı Başkanı
Bölüm Başkanı

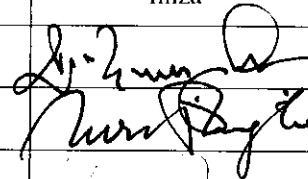
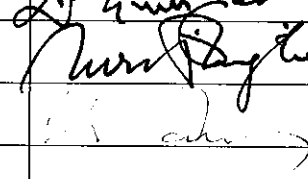
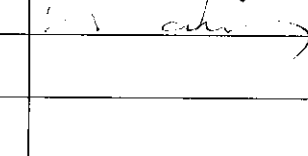
SINAV TUTANAĞI:

Jürimiz Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 25./39. maddesi uyarınca 08/09/2009 Salı günü saat 14:00'de toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin **Yaz Kur'an Kurslarında Din Eğitim ve Öğretimi (Denizli Örneği)** konulu tezini incelemiş ve yapılan sözlü sınav sonunda **OYBİRLİĞİ** ile aşağıdaki kararı almıştır.

☒ **KABUL**

☐ **RED**

☐ **DÜZELTME**

Tez Sınavı Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	Prof. Dr. Ramazan BUYRUKÇU	
Üye	Doç. Dr. Nuri TUĞLU	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Saadettin ÖZDEMİR	
Üye		
Üye		

Yukarıda adı geçen öğrenci Sınav Tutanağı'nda belirtildiği üzere mezun olmaya **HAK KAZANMIŞTIR**. Gereğini rica ederim.

ENSTİTÜ YÖNETİM KURULU KARARI :

Tarih:

Karar No:

Enstitü Müdürü

MADDE-25 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RED", veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Enstitü Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Düzeltme alan öğrenci bir sonraki dönemde kayıt yaptırmak zorundadır.

Madde-39 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RED" veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Yüksek Öğretim Kurumu ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç altı ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tez kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR.....	IV
TABLOLAR DİZİNİ.....	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT.....	VIII
ÖNSÖZ.....	IX

GİRİŞ

1. Problem.....	1
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
3. Araştırmanın Metodu.....	3
4. Varsayımlar.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN ÖĞRETİMİ VE KUR'AN KURSLARI

1. Tarihsel Süreç ve Kur'an Öğretimi.....	6
1.1. Cumhuriyet Öncesi Kur'an Öğretimi.....	6
1.2. Cumhuriyet Dönemi Kur'an Öğretimi.....	12
2. Kur'an Kursları.....	14

İKİNCİ BÖLÜM

YAZ KUR'AN KURSLARINDA DİN EĞİTİM-ÖĞRETİMİ

1. Yaz Kur'an Kurslarının Tarihsel Gelişimi.....	16
2. Yaz Kur'an Kurslarına Kurumsal Bir Bakış.....	19
2.1. Yaz Kur'an Kurslarının Yasal Dayanakları.....	19
2.2. Yaz Kur'an Kurslarının Amaçları.....	21
2.3. Yaz Kur'an Kurslarının Öğretim Programları.....	22
2.3.1. Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programının Yapısı ve Temel Yaklaşımı.....	23
2.3.2. Yaz Kur'an Kurslarının Öğrenme Alanları.....	25
2.4. Yaz Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Ortamları.....	34
2.5. Yaz Kur'an Kurslarının Ders Kitapları.....	34
2.6. Yaz Kur'an Kurslarının Öğreticileri.....	35
2.7. Yaz Kur'an Kurslarının Öğrencileri.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGU VE YORUMLARI

1. Araştırmaya Katılan Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Kişisel Özellikleri.....	37
2. Araştırmaya Katılan Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Yeterlilikleri ile İlgili Görüşleri.....	42

3. Araştırmaya Katılan Yaz Kur'an Kursu Öğreticilerinin Yaz Kur'an Kursları Eğitim-Öğretim Süreci ve Etkinlikleri Hakkındaki Görüşleri.....	53
3.1. Yaz Kur'an Kurslarının Amaçları Hakkındaki Görüşleri.....	54
3.2. Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı Hakkındaki Görüşleri.....	57
3.3. Yaz Kur'an Kursu Öğreticileri Hakkındaki Görüşleri.....	60
3.4. Yaz Kur'an Kursu Öğrencileri Hakkındaki Görüşleri.....	64
3.5. Yaz Kur'an Kursu Ders Kitapları Hakkındaki Görüşleri.....	66
3.6. Yaz Kur'an Kursları Öğretim Ortamı Hakkındaki Görüşleri.....	69
3.7. Yaz Kur'an Kurslarının Problemleri Hakkındaki Görüşleri.....	71
3.8. Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Yaz Kur'an Kurslarında Görevli Personelin Eğitimine Yönelik Hazırlanan "Görsel-İşitsel Materyal Seti" Hakkındaki Görüşleri.....	74

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Sonuçlar.....	76
2. Öneriler.....	79
KAYNAKÇA.....	83

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DKAB.	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi
DİA.	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DEAD.	: Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi
Krş.	: Karşılaştırınız
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SDÜİF.	: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
SDÜSBE.	: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
Ter.	: Tercüme eden
vb.	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınları

TABLOLAR

Tablo 1. Cinsiyet Durumu.....	37
Tablo 2. Yaş Durumu.....	37
Tablo 3. Medeni Durum.....	38
Tablo 4. Meslek Durumu.....	38
Tablo 5. Mesleki Kıdem Durumu.....	39
Tablo 6. Öğrenim Durumu.....	40
Tablo 7. Görev Yerlerine Göre Durum.....	41
Tablo 8. Öğreticilerin Hafızlık Durumu.....	41
Tablo 9. Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursları için Hizmet Öncesi Eğitim Kurslarına Katılma Durumu.....	42
Tablo 10. Öğreticilerin Hizmet Öncesi Eğitim Kurslarını Değerlendirme Durumu..	43
Tablo 11. Öğreticilerin Mesleki Bilgi (Alan Bilgisi) Açısından Kendilerini Değerlendirme Durumu.....	44
Tablo 12. Öğreticilerin Pedagojik Formasyon (Öğretmenlik Bilgisi) Açısından Kendilerini Değerlendirme Durumu.....	45
Tablo 13. Öğreticilerin Mesleki ve Pedagojik Formasyon Bilgileri Bakımından Kendilerini Yenileme Durumu.....	45
Tablo 14. Öğreticilerin Kendilerini Geliştirme ile İlgili Görüşleri.....	47
Tablo 15. Öğreticilerin Derslerde Kullandığı Öğretim Yöntemleri ile İlgili Görüşleri.....	48
Tablo 16. Öğreticilerin Ezber Yaptırırken Takip Edilen Yöntem ile İlgili Görüşleri.....	49

Tablo 17. Öğreticilerin Yaz Kur'an Kurslarında Öğretilen Sure ve Duaların Meallerinin Öğretilmesi Hakkındaki Görüşleri.....	50
Tablo 18. Öğreticilerin Ders Kitapları Dışında Eğitim Araç-Gereç Kullanım Durumu.....	51
Tablo 19. Öğreticilerin Yaz Kur'an Kurslarından Öncelikli Beklenti Durumu.....	52
Tablo 20. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kurslarının Amaçları ile İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri.....	55
Tablo 21. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursları İçin Hazırlanan Öğretim Programı (Derslerde Okutulan Konular) ile İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri.....	58
Tablo 22. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursu Öğreticileri ile İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri.....	61
Tablo 23. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursu Öğrencileri ile İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri.....	64
Tablo 24. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursu Ders Kitapları ile İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri.....	67
Tablo 25. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursları Öğretim Ortamı (Fiziki Mekan) ile İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri.....	69
Tablo 26. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kurslarında Eğitim-Öğretimdeki Problemler ile İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri.....	72
Tablo 27. Ankete Katılan Öğreticilerin Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Yaz Kur'an Kurslarında Görevli Personelin Eğitimine Yönelik Hazırlanan “Görsel-İşitsel Materyal Seti” ile İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri.....	74

ÖZET

YAZ KUR'AN KURSLARINDA DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ (DENİZLİ ÖRNEĞİ)

Adem ÜNSAL

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe Ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, 86 Sayfa, Eylül – 2009

Danışman: Prof. Dr. Ramazan BUYRUKÇU

Kur'an'ın mesajını anlamak ve ona uygun bir hayat yaşamak isteyen Müslümanlar, Hz. Peygamber'den günümüze kadar her dönemde Kur'an öğretimine büyük önem vermişler ve bu iş için çeşitli kurumlar geliştirmişlerdir. Hiç kesintiye uğramadan günümüze kadar devam eden Kur'an ve dini bilgiler öğretim işini, bugün ülkemizde kurumsal olarak Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur'an Kursları ve Yaz Kur'an Kursları aracılığı ile yerine getirmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, 2005 yılından itibaren yaygın din eğitimindeki yeni gelişmeler ve çağdaş eğitimin verilerini dikkate alarak, Yaz Kur'an Kurslarında çerçeve-esnek program anlayışı ile kur sistemine dayalı, yeni bir öğretim programı uygulamasına başlamıştır. Denizli ili örnekleminde yapılan bu çalışmada; yeni öğretim programının özellikleri, öğretim programının uygulayıcıları olan Yaz Kur'an Kursu öğreticileri tarafından programın amaç, muhteva ve etkinlik olarak nasıl algılandığı, beklentileri karşılama durumu ve uygulamadaki problemler araştırılmıştır. Çalışmanın program geliştirme faaliyetlerine, kurslardaki öğretim faaliyetlerine ve Diyanet İşleri Başkanlığının ilgili birimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Kur'an Öğretimi, Yaz Kur'an Kursları, Öğretim Programı

ABSTRACT**SUMMER KUR'AN COURSES RELIGION EDUCATION
AND ACQUIREMENTS (DENİZLİ SAMPLİNG)****Adem ÜNSAL****Süleyman Demirel University, The Institute Of Social Sciences****Department Of Philosophy and Religious Sciences****Master Thesis, 86 Pages, September – 2009****Supervisor: Professor Ramazan BUYRUKÇU**

Muslims, who want to understand Kur'an's messages and want to live according to it, have given really big importance to education of Kur'an and developed some associations since prophet Mohammed. Today, Department of Religious Affairs, Kur'an Courses and Summer Kur'an Courses execute the education of Kur'an and Religious Acquirements.

Department of Religious Affairs gave importance to new developments of religion education and coeval education data so it has started to put in practice a new education programme which is propped up to outline-flexible and court system since 2005. In this study -which is done with Denizli city sampling- characteristics of new education programme, how the teachers of Summer Kur'an Courses understand aims contents and activities, situation of meeting expectations and problems of executing were searched. This study is thought to supplement to programme developing activities, to education activities in courses and Department of Religious Affairs.

Key words: Religion Education, Education of Kur'an, Summer Kur'an Courses, Education Programme

ÖNSÖZ

Müslümanlar her dönemde Kur'an'ı öğrenme ve öğretme hususunda özel gayret göstermişlerdir. Öyle ki, İslam eğitiminin temel hareket noktasını asırlar boyu Kur'an oluşturmuştur, denilebilir. İslam'ın ilk yıllarından itibaren Kur'an'ın öğrenilmesi, öğretilmesi, ezberlenmesi, anlaşılması ve diğer Kur'an ilimlerinin tahsili ile ilgili çabalar değişik İslami coğrafyalarda birbirine benzer veya farklı bir şekilde günümüze kadar devam etmiştir.

Din eğitim-öğretimi medreselerin kuruluşundan sonra devlet eliyle yürütülmeye başlanmıştır. Şüphesiz kurumsallaşmanın eğitimde sürekliliği sağlama, isteyen herkese eğitim imkanı sunulması gibi birçok faydalı yönü bulunmaktadır. Bununla birlikte eğitimde siyasallaşmasının da bu dönemden itibaren başladığı göz ardı edilmemelidir. Din, değişim ve yenileşmenin yaşandığı dönemlerde zaman zaman siyasi, sosyal ve ekonomik geri kalmışlığın tek sebebi sayılmış, zaman zaman da ortaya çıkan ahlaki buhranların tek çözüm kaynağı olarak kabul edilmiştir. Eğitimin devletin yönetim ve denetiminde yürütülmesi din eğitimi uygulamalarını da olumlu veya olumsuz etkilemiştir. Ancak bütün bu gelişmelere rağmen toplumun Kur'an öğretimine ilgisi azalmamış, tersine artmıştır. Bu ilgi ve ihtiyacın karşılanmasında da en etkin rolü Kur'an Kursları, özellikle Yaz Kur'an Kursları üstlenmiştir.

Bu çalışma Yaz Kur'an Kurslarında uygulanan din eğitim-öğretimini niteliksel olarak belirlemek ve değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, yöntemi ve varsayımları açıklanmış, birinci bölümde Kur'an öğretimi tarihi kronolojik olarak kısaca verilmiştir. İkinci bölümde ise Yaz Kur'an Kursları öğretim etkinlikleri ve eğitim unsurları itibarıyla değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde de Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin görüş ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. Son bölümde de elde edilen veriler çerçevesinde sonuç ve öneriler ele alınmıştır.

Araştırmamızın her aşamasında desteklerini gördüğüm danışman hocam Prof. Dr. Ramazan BUYRUKÇU ve Yrd. Doç. Dr. Saadettin ÖZDEMİR'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca araştırmamıza katılan Yaz Kur'an Kursu öğrencilerine de şükranlarımı bildiririm.

Adem Ünsal

Denizli 2009

GİRİŞ

1. PROBLEM

Müslüman toplumlarda Kur'an'ı okumak, anlamak, ezberlemek ve usulüyle kıraat etmek Hz. Peygamber devrinden bu yana artan bir ilgiye mahzar olmuştur. Şüphesiz bunda, Kur'an'ın öğrenilmesi, öğretilmesi, anlaşılması, okunması ve mesajının iyi kavranarak hayata geçirilmesi yönündeki Hz. Peygamber'in tavsiyeleri yanında, bizzat Kur'an'ın sahip olduğu özellikler ve nassların Müslümanları bu eğitime yönlendirmesi rol oynamıştır denilebilir.

Bunun sonucu olarak her Müslüman toplumda Kur'an eğitim ve öğretimine büyük önem verilmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kur'an Kursları ve araştırmamızın konusunu olan Yaz Kur'an Kursları günümüzde bu eğitimin yapıldığı resmi kuruluşlardır.

Yaz Kur'an Kursları yaz tatilinde iki aylık bir dönemde, isteyenlere camilerde ve Kur'an Kurslarında yapılan Kur'an öğretimi ve din eğitimini içermektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı 2005 yılında Yaz Kur'an Kursları için yeni müfredat programı hazırlamıştır. Araştırmamızda bu yeni programın Yaz Kur'an Kursu öğrencileri olan din görevlileri ve Kur'an Kursu öğrencileri tarafından nasıl karşılandığı ve uygulamadaki problemler ele alınmaktadır. Yaz Kur'an Kurslarında yapılan eğitim ve öğretimin durumu hangi seviyededir? Bu konuda camilerde ve Kur'an Kurslarında ders veren din görevlilerinin ve Kur'an Kursu öğrencilerinin, ders alan öğrencilerin karşılaştıkları problemler nelerdir? Eğitim-öğretim programları yeterli midir? Programın uygulanmasındaki problemler nelerdir?

Bütün bu sorular, hazırlanan anket sorularına verilen cevaplarla ortaya konmaya çalışılacak, bunun için Yaz Kur'an Kursları Programının uygulayıcısı olan din görevlileri ve Kur'an Kursu öğrencilerinin görüşlerine başvurulacaktır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı, din eğitimi alanındaki çalışma ve gelişmelere katkıda bulunmak üzere yaz kurslarındaki eğitim ve öğretim etkinliklerini, programın uygulayıcısı rolünü üstlenen görevlilerin görüşleriyle belirlemek ve değerlendirmektir.

Yaz Kur'an Kursları örgün eğitim kurumlarında verilen zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi dışında, isteğe bağlı din eğitiminin yaygın olarak gerçekleştirildiği kurumlardır. İnanılan dinin iman esasları, ibadet şekilleri ve ahlak ilkelerinin yanında, Kutsal kitap Kur'an-ı Kerim'i okuma ve ezberleme bilgi ve becerilerinin kazandırıldığı yerler olarak toplumun büyük ilgisini çekmektedir. Bu ilgi ve ihtiyaçlar çerçevesinde Yaz Kur'an Kursları ile ilgili eğitim-öğretim, yönetim ve denetiminde yeni düzenlemeler yapılmaktadır. Bu çalışmanın amacı da yeni düzenlemelerin buralarda görev alan öğreticiler tarafından nasıl karşılandığını ve uygulamada karşılaşılan zorlukları belirlemektir.

Araştırmanın bulguları Yaz Kur'an Kursları öğretim programı geliştirme çalışmalarına ve düzenlenecek hizmet öncesi ve hizmetiçi kurs ve benzerlerine katkı sağlayacağı için araştırma önemlidir. Araştırma bu alanda yapılacak yeni araştırmalara rehberlik etme ve problemlerin belirlenmesine imkan hazırlayacağı için ayrı bir önem arz etmektedir.

Yaz kurslarına eğitimci olarak katılan din görevlilerinin görev ve tecrübelerini de yansıtan bu çalışma, ayrıca bu kurumlardaki eğitim öğretimin iyileştirilmesi yolunda atılacak adımların ve bu kurumlarda öğretim görenler için geliştirilecek programların hedefine ulaşmasına da yardımcı olacaktır.

3. ARAŞTIRMANIN METODU

Araştırmanın amaç ve içeriği doğrultusunda ihtiyaç duyulan metodik ve teorik bilgileri toplamak üzere öncelikle metodoloji üzerine yapılmış çalışmaları inceledik. Araştırmada faydalanabileceğimiz metotlar hakkında teorik ve teknik bilgiler edinmeye çalıştık. Daha sonra Kur'an Kursları, Yaz Kur'an Kursları ve Camiler başta olmak üzere yaygın din eğitimi üzerine yapılan araştırmaları inceleyip araştırmanın teorik temellendirmesini oluşturmaya çalıştık.

Yaz Kur'an Kurslarında din eğitimi uygulamaları ve problemlerini belirlemede en sağlam bilgi kaynağının kurslarda görevlendirilen din görevlileri ve Kur'an Kursu öğretmenleri olduğunu düşünerek uygun teknik olarak anket ve mülakat metotlarını kullanmayı planladık.

Araştırmada Yaz Kur'an Kurslarında amaç, muhteva, metot, ortam, ölçme-değerlendirme, araç-gereç kullanımı ve disiplin konuları üzerinde durulmuştur. Bu konuları içeren sorular hazırlanarak, uygulamadaki karşılaşılabilecek problemleri görmek amacıyla ön deneme yapılmıştır. Anketler müftülüklerde yapılan aylık toplantılarda, araştırmacı tarafından bizzat toplantı öncesi dağıtılıp toplantı bitiminde toplanmıştır.

Çalışma Denizli il merkezi ve iki ilçesinde (Buldan ve Honaz ilçeleri) Yaz Kur'an Kurslarında görevlendirilen din görevlileri ve Kur'an Kursları öğretmenlerinin uygulanmıştır. Deneklere 300 tane anket formu dağıtılmış, 250 tane anket formu geriye toplanmıştır. Bu uygulamadan sonra tek tek incelenen anket formları bazılarının boş olması, bazılarının ise eksik doldurulmasından dolayı 201 tane anket formu değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmeye alınan bu formlar SPSS programı yoluyla bilgisayara aktarılmıştır. Anket formlarının bilgisayara kaydedilmesinden sonra SPSS programı yardımıyla tablolar oluşturulmuş ve elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

4. VARSAYIMLAR

1- Yaz Kur'an Kursu ğreticileri kendilerini mesleki alan bilgisi bakımından yeterli görürken, formasyon bilgisi bakımından yetersiz olduklarını düşündükleri varsayılmaktadır.

2- Yaz Kur'an Kursu ğreticileri derslerde genellikle takrir (anlatım) ve ezberletme metodunu kullandıkları varsayılmaktadır.

3- Yaz Kur'an Kursu ğreticilerinin derslerde, ders kitapları dışında görsel ve işitsel materyal kullanımı oldukça düşük düzeyde olduğu varsayılmaktadır.

4- Yaz Kur'an Kursu ğreticileri, kursa katılan öğrencilerin dini yaşayışlarını realize edebilecek temel dini bilgilerin öğretilmesini hedeflemektedirler.

5- Yaz Kur'an Kurslarında görev alan öğreticiler yeni hazırlanan Yaz Kur'an Kursları ğretim Programının amaçlarını yeterince benimseyememişlerdir.

6- Yaz Kur'an Kursu ğreticileri, yeni hazırlanan Yaz Kur'an Kursları ğretim Programının, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ğretim programının tekrarı görüntüsü verdiğini düşünmektedirler.

7- Yaz Kur'an Kursu ğreticileri, kursa katılan öğrencilerin çok farklı eğitim seviyesine sahip olduğunu ve öğrencilerin farklı bilgi seviyesine sahip oldukları için kursta çabucak sıkıldıklarını düşünmektedirler.

8- Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yaz Kur'an Kursu ğreticileri ve öğrencileri için hazırladığı ders kitapları öğreticiler tarafından beğenilmektedir.

9- Yaz Kur'an Kursu ğreticileri, Yaz Kur'an Kurslarının camilerde yapılmasının öğrenmeyi ve disiplini zorlaştırdığını, farklı araç-gereç kullanımına izin vermediğini düşünmektedirler.

10- Yaz Kur'an Kursu öğreticilerine göre öğrencilerin yaşı ve öğrenim düzeylerinin birbirinden farklı olmasını ve kurslara devam zorunluluğunun olmaması kursların en önemli problemleri olarak görölmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN ÖĞRETİMİ VE KUR'AN KURSLARI

1. TARİHSEL SÜREÇ VE KUR'AN ÖĞRETİMİ

İslam toplumlarında Kur'an okumasını öğrenmek ve öğretmek, okumak ve dinlemek, anlamak ve anlatmak hem ibadet, hem de dini bir görev kabul edilmiştir. Kur'an'ın emir, tavsiye ve tasvirleri¹ ile Hz. Peygamberin telkin, tavsiye ve uygulamaları² doğrultusunda İslamın ilk yıllarından İslam toplumlarında Kur'an öğrenilmesi, öğretilmesi, ezberlenmesi ve anlaşılmasına büyük önem verilmiş ve bunun gerçekleştirilmesi için ferdi ve toplumsal büyük gayret gösterilmiştir. Nitekim İslam ülkelerinde; eğitim ve öğretimin her kademesinde, formal ve informal, örgün veya yaygın, hemen hemen bütün eğitim ve öğretim kurumlarında, Kur'an öğretimine öncelik ve ağırlık verilmiştir.

1.1. Cumhuriyet Öncesi Kur'an Öğretimi

İslam inancına göre Kur'an, Allah'ın vahiy yoluyla son elçisi Hz. Muhammed'e gönderdiği son ilahi kitaptır ve dinin temel kaynağıdır. Bu nedenle Kur'an öğretimi ilk vahyin gelişyle başlamış günümüze kadar kesintisiz devam etmiştir. İslam'ın ilk dönemlerinde öğretimin konusu, Kur'an ayetlerinin ezberlenmesi, anlaşılması, hedeflerinin ve uygulanışının gösterilmesi olmuştur.³

Kur'an öğretimi, İslam'ın ilk günlerinden itibaren büyük bir heyecan ve gayretle ele alınmıştır. Bunun temelinde hiç şüphesiz Kur'an'ın ilk emrinin oku olması, ilim öğrenmeyi tavsiye etmesi ve Hz. Peygamberin bu yöndeki teşvik ve telkinleri yatmaktadır. Konuyla ilgili ayet ve hadisler, asırlar boyu Müslümanlar için motivasyon kaynağı olmuştur. Diğer yandan ilk Müslümanlar, Kur'an'ın vahiy sürecine de tanık olmuşlardır. Şüphesiz bir mucizeye daha hayatta iken tanık olmak,

¹ Bkz. Kur'an- Kerim, 2/97; 57/9; 12/111.

² "Sizin en hayırlınız Kur'an öğrenen ve öğretenidir." Bkz. Tecrid-i Sarih Tercemesi, XI., s. 240.

³ Beyza Bilgin, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, Ankara 1998, s. 10-12.

Allah'ın sözlerinin öğrenilmesini, ezberlenmesini, öğretilmesini ve elden ele aktarılmasını tetikleyen en önemli faktör olmuştur.

İslam eğitim kurumları genel olarak medrese öncesi ve medrese sonrası eğitim kurumları olmak üzere iki dönemde incelenmektedir. Medrese öncesi eğitim ve öğretim, Hz. Peygamberin rehberliğinde kendiliğinden ve tamamen bir gönüllü halk hareketi olarak gelişmiştir. Sonraki dönemlerde ise “özel eğitim okulları” olarak adlandırılabilir olan saray okulları, kitapçı dükkânları, ulema evleri ve edebi salonlar gibi mekanlar eğitim kurumları olarak ortaya çıkmıştır.⁴ Söz konusu kurumlarda direkt veya indirekt Kur'an'ın öğretimi veya anlaşılması etkinlikleri gerçekleştirilmiştir.

Medrese öncesinde gerçekleştirilen eğitim ve öğretim faaliyetleri hiç şüphesiz Hz. Muhammed'in peygamber olarak görevlendirilmesiyle başlamıştır. Eğitim, Kur'an ayetlerinin öğretilmesi, anlaşılması ve hayata tatbik edilmesi çerçevesinde oluşmuştur. Bu manada ilk örnek/model, uygulayıcı ve eğitici Hz. Peygamberin bizzat kendisi olmuştur. Hz. Peygamber, sık sık “Rabbim beni ne güzel terbiye edip yetiştirdi.” şeklinde buyurarak Allah'ın bu eğitici rolünü bir şükür ve takdir ifadesi olarak dile getirmiştir.

İslam'ın öğretilmeye başlandığı Mekke döneminde eğitim ve öğretim örgütlü değildi. Bu dönemde başta şahıs evleri, mescitler, kütüphaneler (ilk mektepler), cami ve mescitler olmak üzere halka açık çeşitli kurumlar eğitim kurumları olarak kullanılmıştır. Eğitim ve öğretimin temeli yeni gelen ayetlerin insanlara anlatılıp öğretilmesi esasına dayanıyordu. Hz. Peygamber kendisine bildirilen ayetleri insanlara anlatıyor ve insanlar da davranışlarını ona göre şekillendiriyorlardı. Bu basit ama önemli eğitim ve öğretim faaliyeti hicrete kadar devam etmiştir.

Medine'ye hicret edildikten sonra ilk iş olarak Mescid-i Nebevi yapılmış ve bu mescit içerisinde Suffa adı verilen bir bölüm eğitim-öğretime tahsis edilmiştir. Burada öğrenciler toplu ve sesli bir şekilde nazil olan Kur'an ayetlerini okuyup, ezberlemeye çalışır, peygamberden gelen sünneti günü gününe izleyip öğrenmişlerdi. Buradaki talebeler esas itibarıyla Kur'an öğrenimi ile meşgul olmuşlar ve Suffa'da

⁴ Mehmet Dağ/Raşit Öymen, İslam Eğitim Tarihi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1974, s. 65.

yetişen kişilerin bir kısmı ihtiyaç duyulan beldelere Kur'an öğretmeni olarak gönderilmiştir. Kısa zaman içerisinde Suffa artık ihtiyacı karşılayamaz hale gelince, Hz. Peygamber mescitlerin yanı sıra başka eğitim kurumları da açmıştır ki, Mahreme b. Nevfel'in evinde Kur'an öğretimine tahsis edilen Daru'l Kurra bunlar arasında sayılmaktadır.⁵

Hz. Peygamber döneminde Kur'an öğretiminin daha çok yetişkinlere yönelik olduğu görülmektedir. Çocuklar ise Kur'an-ı Kerim'i bazen mescitlerdeki halkalarda büyükler arasına karışarak bazen de hususi tutulan hocalardan öğrenmiştir.⁶ Ancak yaygın olarak Kur'an öğretiminde dede ve babalar başta olmak üzere yakın aile bireyleri rol üstlenmişlerdir.

Suffanın zaman içerisinde ihtiyacı karşılayamaması üzerine izdiham ve kümelenmeyi dağıtmak üzere Hz. Peygamberin H. 2. yılında Medine'de birçok okul açtığı belirtilmektedir. Çocukların eğitimi ilk dönemden itibaren camileri kirletecekleri veya gürültü yapacakları gibi gerekçelerle cami dışında kurulan eğitim kurumlarında yapılmıştır. Muhammed Hamidullah bu okullara ilkokul veya hazırlık okulu (küttap) denilebileceğini belirtir.⁷

Hz. Peygamberin vefatından sonra Dört Halife döneminde de Kur'an'a ve onun öğretimine büyük önem verilmiştir. Nitekim Hz. Ebubekir döneminde Kur'an sayfaları toplanarak Mushaf haline getirilmiş, Hz. Ömer zamanında hızla genişleyen İslam beldelerinde açılan mekteplere düzenli olarak Kur'an öğretmenleri gönderilmiş, Hz. Osman zamanında Kur'an öğretimi bizzat tayin edilen valiler veya onların görevlendirdikleri öğretmenler tarafından yürütülmüştür.⁸

Emeviler döneminde siyasi çekişmeler ve anlaşmazlıklar, İslam toplumunda pek çok idari ve sosyal problemin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu dönemde halifeler siyasi hükümdar konumuna gelmişler, dini görev ve sorumlulukları dini

⁵ Krş. Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, (çev.) Salih Tuğ, İstanbul 1993, C. II, s. 768-771; Nebi Bozkurt, "Daru'l Kurra", DİA, VIII, İstanbul 1993, s. 943; Ziya Kazıcı, "Bir Eğitim Kurumu Olarak Daru'l Kurra", Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, s. 36.

⁶ Ahmet Çelebi, İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi, (çev.) Ali Yardım, İstanbul 1983, s. 41.

⁷ Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, (çev.) Salih Tuğ, İstanbul 1993, C. II, s. 774.

⁸ Mustafa Çağrı, "Kur'an Kursu", DİA, İstanbul 2002, C. XXVI, s. 423.

otoritelere, yani alimlere bırakmışlardır.⁹ Bu dönemde Kur'an öğretimi benzer kurumlarda ulema ve görevlendirdikleri kişiler tarafından yürütülmüştür.

Cami dışı eğitim ve öğretim kurumlarına ilk defa Abbasiler devrinde rastlanmaktadır. Medrese kelimesinin IX. asırda kullanıldığı belirtilmekle birlikte, medreselerin resmi teşekkül olarak devlet eliyle kurulmasının X. onuncu asırda gerçekleştiği bazı kaynaklarda yer almaktadır.¹⁰ Medreseler İslam dünyasının karakteristik eğitim kurumlarından birisidir. İslam tarihçilerinin medreselerin ilk kurucusunun Nizamü'l Mülk olduğu konusunda ittifak ettikleri ileri sürülse de, bundan önce Gazneli Mahmud'un Gazne'de, kardeşi Nasır b. Sebüktekin'in Nişabur'da medrese yaptırdıkları bilinmektedir. Genel olarak söylemek gerekirse medreseler Türk-İslam kültür (Türkistan ve Horasan) çevrelerinde doğmuş ve zamanla her tarafa yayılmış ve ilköğretim üzerine oturan da yüksek eğitim kademelerini temsil etmişlerdir.¹¹ Medreselerin kurulmasından sonra da camiler eğitim ve öğretim görevlerine devam etmişlerdir. Medreselerin kurulması, eğitim ve öğretimin cami dışına çıkması yüksekokul, üniversite anlamında ciddi bir okullaşmanın ve ihtisaslaşmanın başlaması anlamına gelmektedir. Bu manada camiler Kur'an ilimleri ve fıkıh, medreseler ise bunların dışında kalan dini ilimleri tıp, astronomi, matematik, geometri, edebiyat, tarih, mantık gibi ilimleri bünyesine alarak merkezileşmiştir. Cami ve medreseler tarih içerisinde hep beraber ve içli dışlı olmuşlardır. Ya aynı idare tarafından yönetilmişler ve birbirlerinin fonksiyonlarını görmüş ya da birbirlerinin eksiklerini gidermişlerdir.

Osmanlı devleti kendi eğitim teşkilatını Selçuklu eğitim sistemini örnek alarak tesis etmiştir. Osmanlı devleti eğitim sistemi örgün ve yaygın eğitim, özel veya halka açık ilköğretimden yükseköğretime hemen hemen bütün eğitim kademelerinde basit veya yüksek seviyeli Kur'an'ın öğretimi, ezberletilmesi, okulların türüne göre basit veya yüksek seviyede devam etmiştir. Kur'an öğretiminde önce öğrenciye harfleri iyice kavratılması gerçekleştirilir, sonra bazı dualar ezberletilip mutad olan Kur'an parçaları okutulmuştur. Eğitim sırasında Kur'an'ın doğru bir şekilde okunmasının sağlanmasına özen gösterilmiştir. Tecvid kurallarının

⁹ Ahmet Çelebi, *İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi*, (çev.) Ali Yardım, İstanbul 1983, s. 41, s. 211.

¹⁰ Çelebi, *İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi*, s. 41, s. 218.

¹¹ Cahit Baltacı, *XV-XVII Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İrfan Matbaası, İstanbul 1976, s. 6.

öğretilmesine Kur'an'ın bir defa hatmedilmesinden sonra başlanacaktır. Öğretim noktasında belli bir seviyeye gelen öğrenciden duha suresi ve ardından gelen diğer sureler ile ezberlenmesi teamül haline gelen surelerin ezberlenmesi istenmiştir. Bundan sonra sesi güzel ve yeteneği yerinde olan öğrenciler hıfza başlatılmış, diğer öğrenciler de okulda kalarak kabiliyetlerine göre bazı muteber Türkçe risaleleri okumaya, hüsnü hat ve dini meselelerle ilgili hususları öğrenmeye devam etmiştir.¹²

Osmanlı'da eğitimin ilk kademesi olan Sıbyan mektepleri ya camilere bitişik yapılıyor ya da cami içerisinde okul için ayrılan bir odada yapılıyordu. Dersleri ise imamlar, müezzinler veya eğitim için görevlendirilen yetkililer veriyordu. Bu mekteplerin belli bir yönetmeliği ve devletçe hazırlanmış resmi bir programı yoktu. Ders programları daha çok mektebi yaptıran kişi tarafından belirlenir ve mektep vakfiyesine kaydedilirdi. Bu sebeple mekteplerde uygulanan müfredatta az da olsa farklılıklar olurdu. Tedrisat genel olarak elifba, okuma ve yazı yazma, Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenme, namaz surelerinin ezberlenmesi, namaz kılınışını öğrenme, ilmi hal/muamelat, Türkçe ahlak risaleleri okutmak ve amel-i erbaa (dört işlem) gibi alanlarda yapılırdı.¹³

Sıbyan Mekteplerinin öğretim metodu genel olarak ezber ve telkine dayanırdı. Derslere besmele ve hamdele ile başlanır, hafta sonları da kontrol edilirdi. Haftalık tatil günleri Perşembe öğleden sonra ve Cuma günü olmak üzere bir buçuk gündü. Sınıf disiplin ve düzeni muallimin yanı sıra yaşlı/arif öğrenciler tarafından sağlanırdı. Sıbyan mekteplerinde ders veren öğretici kadronun Kur'an'ı iyi okuması, tecvit ve kıraat ilimlerine hâkim, ahlakı güzel olması istenirdi. Bu okullarda genellikle eğitim düzeyi iyi olan müderrislerin yanında ağırlıklı olarak imam ve müezzinlerin ders verdikleri bilinmektedir. Sıbyan mektepleri yenileşme hareketlerine rağmen Tanzimat'tan sonra "İptidai" ve daha sonraları da "İlk Mektep" adıyla yeniden teşekkül ettirilmişlerdir. Daha önce işaret edilen programlar, bazı değişiklikler geçirmiş olsalar bile Cumhuriyet dönemine kadar uygulanmıştır.¹⁴

¹² Cahit Baltacı, X-XVI. YY. Osmanlı Medreseleri, İrfan Matbaası, İstanbul 1976, s. 8.

¹³ Bayram Kodaman, Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 57.

¹⁴ Kodaman, Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi, s. 58.

İslam'ın ilk dönemlerinde evlerde ve mescitlerde başlayarak Daru'l Kurra, Daru'l Kur'an, Küttab, Daru'l Küttab, Mekteb vb. yerlerde ve medreselerin gelişmesiyle yüksek seviyede kıraat bilgilerinin verildiği Daru'l Kurra ve hafız yetiştiren Daru'l Huffaz'larda süregelen Kur'an öğretimine, kurumların adları, seviyeleri ve işleyişleri farklı olsa da İslam dünyasının her bölgesinde özel bir alaka gösterilmiştir.¹⁵

¹⁵ Mustafa Çağrııcı, "Kur'an Kursu", DİA, İstanbul 2002, C. XXVI, s. 423-425.

1.2. Cumhuriyet Dönemi Kur'an Öğretimi

Osmanlı zamanında oluşan pek çok sosyal kurum bazı değişikliklerle veya başka isimlerle Cumhuriyet döneminde fonksiyonunu devam ettirmiştir. Osmanlı'dan Cumhuriyete geçişte din-devlet ilişkileri çerçevesinde, devlet yapısı içerisinde dini kurumlara yer verilmeye devam edilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1920'de Ankara'da resmen faaliyete geçmesiyle kurulmuş olan Milli Hükümet, eğitim-öğretim, kaza, fetva ve irşat hizmetlerini yürütmek üzere “Şer’iye ve Evkaf Vekaleti”ni ihdas etmiştir. Bakanlık eğitim-öğretim hizmetlerinin yönetim ve denetimi için “Tedrisat ve Teftişat Heyeti” oluşturarak, din eğitimi ve öğretimine önem vermiş, dini kurumlara büyük ilgi göstermiştir. İstiklal savaşının devam ettiği olağanüstü durumlarda dahi eğitim hizmetlerine uzak durulmamış, din eğitimi ve öğretimi kurumları ihmal edilmemiştir. Osmanlı'dan Cumhuriyete geçişte din-devlet ilişkilerinde ilk radikal değişim, saltanatın kaldırılması olarak kabul edilse de, değişimin temeli ve sürekliliğine etkisi nedeniyle bu konuda asıl köklü değişiklikler 1924 yılında olmuştur denebilir.¹⁶

Cumhuriyet tarihimize baktığımızda, özellikle çok partili siyasi döneme geçilmeden önceki yıllarda bir takım sıkıntılar olmakla beraber, Kur'an öğretiminin sürekli gündemde olduğu görülmektedir. Cumhuriyet döneminde Kur'an öğretimi daha çok camiler ve Kur'an Kursları, İmam Hatip Okulları ve İlahiyat Fakültelerinde gerçekleştirilmiştir. Bunların içerisinde Kur'an Kursları, doğrudan doğruya yasal bir dayanağı olmamasına rağmen, Cumhuriyet tarihi boyunca hiç kapanmamış, eğitim faaliyetlerini Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olarak sürdürmüştür.¹⁷

1924 yılından itibaren Türkiye’de din-devlet ilişkilerinde yeni bir süreç başlamıştır. Bu süreçte dinin ve dini kurumların yönetim üzerindeki etkinliği azaltılarak din ve eğitim, özellikle din eğitimi ve dini hizmetler devlet ve siyasi iktidarın denetim ve kontrolü altına alınmıştır.

¹⁶ Bkz. Ramazan Buyrukçu, Kur'an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma (Göller Bölgesi Örneği), Fakülte Kitabevi, Isparta 2001, s. 34.

¹⁷ Bkz. Halis Ayhan, Türkiye’de Din Eğitimi, İstanbul 1999, s. 474; Cahit Baltacı, “Türk Eğitim Sisteminde Kur'an Kurslarının Yeri”, Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, s. 16.

Bu bağlamda 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile II. Meşrutiyet döneminde fikri akımlarla gelişen ve yaygınlaşan eğitimdeki ikili anlayış ve uygulamaları kaldırmak, toplumda duygu ve düşünce birliğini temin etmek için eğitimde birliği sağlamak amacıyla ülkedeki bütün eğitim-öğretim kurumları Maarif Vekaleti'ne devredilmiştir. Aynı yılın mayıs ayında Maarif Vekaleti tarafından yayınlanan bir genelge ile medreseler kapatılmış, bunların yerine yüksek din uzmanları yetiştirmek üzere Darülfünun'da bir İlahiyat Fakültesi, imam ve hatiplik görevlerini yerine getirecek elemanlar yetiştirmek üzere de 29 merkezde İmam Hatip Mektebi açılmıştır.¹⁸

“Tevhid-i tedrisat kanununun amacı din eğitimi ve öğretimini kaldırmak değil, din eğitimi ve öğretimini genel eğitim sistemi içine alarak eğitimde birlik sağlamak olmasına rağmen, modern eğitimin laik bir sistem içerisinde geliştirilmesi düşüncesi, başka bir ifadeyle laiklik adına endişe duyulması veya endişe yaratacak gelişmelerin yaşanması, din eğitimi ve öğretiminin genel eğitimden çıkarılması, mesleki din eğitimi ve öğretimi veren örgün eğitim kurumlarının kapanması veya kapatılması şeklinde sonuçlanmıştır. 1930–1947 yılları arasında Kur'an Kursları hariç örgün mesleki din eğitimi veren herhangi bir resmi öğretim kurumu açılmadığı gibi, Tevhid-i Tedrisat Kanunu uyarınca özel din eğitimi-öğretimi veren kurum açma izni de verilmemiş, Kur'an öğretimi yapmalarına müsaade edilmemiştir. Böylece Kur'an öğretimi dâhil din eğitimi ve öğretimi tamamen ailelere bırakılmıştır. Anne babaların büyük çoğunluğunun Kur'an ve dini bilgilerinin eksik veya yetersiz olması, gizli din eğitimi ve Kur'an öğretimi uygulamalarına fırsat ve imkân vermiştir. Yetersiz, eksik ve yanlış bilgi ve yöntemlerle evde veya çeşitli çevrelerde illegal din ve Kur'an öğretimi, geleneksel İslam anlayışına süreklilik ve yaygınlık kazandırdığı gibi, okullar da verilen eğitimle uyumsuzluğu nedeniyle çocukları ve gençleri psikolojik olarak olumsuz etkilemiştir.”¹⁹

¹⁸ Bkz. Ramazan Buyrukçu, Türkiye'de Mesleki Din Eğitim ve Öğretimi, Fakülte Kitabevi, Isparta 2007, s. 32; Ayhan, age, s. 23.

¹⁹ Ramazan Buyrukçu, Kur'an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma (Göller Bölgesi Örneği), Fakülte Kitabevi, Isparta 2001, s. 36–37.

2. KUR'AN KURSLARI

Kur'an Kurslarının kuruluş tarihi cumhuriyetin ilk yıllarına dayanmaktadır. Nitekim 1925 yılı bütçe görüşmelerinde 50 milletvekilinin ortak imzasıyla verilen bir önergeyle bütçeye “Hafız-ı Kuran yetiştirmek üzere 10 kişi için 50 bin liralık tahsisat konması” teklif edilmiş, önerge kabul edilerek yürürlüğe konmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı 1925 yılı bütçesinde de “Huffaz Muallimleri Ucaratı” olarak ayrı bir ödenek faslı görülmektedir.²⁰

Cumhuriyetin ilk yıllarında Kur'an Kursları için, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Daru'l Kur'an veya Daru'l Huffaz ismiyle kurulan eski medrese ve vakıf eserleri öğretim yeri olarak kullanılmıştır. İstiklal harbinden yeni çıkıldığı ve cumhuriyet rejiminin yeni inkılaplarla yerleştirilmeye çalışıldığı bir dönemde Kur'an kursları çok zor şartlarda ve sınırlı imkanlarla, oldukça az bir öğretici kadrosuyla daha çok ferdi fedakarlıklarla faaliyet göstermişlerdir. 1950'ye kadar tek parti dönemi din-devlet ilişkileri çerçevesinde din eğitimi ve Kur'an öğretiminin tek resmi kurumu Kur'an Kursları olmuştur.

Din eğitimi üzerindeki idari ve siyasi baskılar azalmasından sonra, halkın ilgi, alaka ve gayretiyle din-siyaset ilişkisi çerçevesindeki gelişmelerin etkisiyle, resmi ve fahri Kur'an kurslarının kurs, öğretici ve öğrenci sayılarında 1951 yılından itibaren, özellikle de 1965 yılından sonra hızlı bir artış gözlenmiştir.²¹ Sayının artışında dini motiflerin yanında, siyasi ve ekonomik faktörlerinde etkisi olmuştur. Kur'an Kursları mezunlarının Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde, imam-hatip ve müezzin-kayyım olarak istihdam edilmesi, çekiciliği sağlayan en önemli etkenlerdendir.

Kur'an kurslarının yönetiminin Diyanet İşleri Başkanlığı'na, denetiminin ise Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olması, kuruluş tarihinden itibaren 1970'li yıllara kadar özel bir yönetmeliğin hazırlanamaması eğitim-öğretim, yönetim ve denetim hizmetlerinde bazı aksamaların meydana gelmesine neden olmuştur. Kur'an kursları

²⁰ Cahit Baltacı, Türk Eğitim Sisteminde Kur'an Kurslarının Yeri, s. 16.

²¹ Ramazan Buyrukçu, Kur'an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma (Göller Bölgesi Örneği), Fakülte Kitabevi, Isparta 2001, s. 43.

ile ilgili açık hükümler içeren esaslı düzenleme, Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak hazırlanan 17.10.1971 gün ve 13989 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları Yönetmeliği” ile sağlanmıştır.²² Bu yönetmelikle Kur’an Kursları açılış, eğitim-öğretim, yönetim ve denetim bakımından daha düzenli ve teşkilatlı bir yapıya kavuşturulmuştur.

1990 yılına gelindiğinde Kur’an Kurslarını düzenleyen yönetmelik, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde meydana gelen gelişme ve değişimler nedeniyle 16.11.1990 tarih ve 20697 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Kur’an Kursları Yönetmeliği” ile yenilenmiştir.

Kur’an Kurslarında asıl köklü değişiklik ve gelişmeler, üzerinde yoğun tartışmaların yapıldığı 16.08.1997 tarihli 4306 sayılı kanunla ilköğretimin kesintisiz sekiz yıla çıkarılmasından sonra meydana gelmiştir. Kanunun yayımlanmasından hemen sonra Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları Yönetmeliği’nin bazı maddeleri anılan kanun doğrultusunda değiştirilerek 20.08.1997 tarih ve 23086 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe konmuştur.²³

İlköğretimin kesintisiz ve zorunlu olarak sekiz yıla çıkarılması Kur’an Kurslarını olumsuz etkilemiştir. Kur’an Kurslarına, özellikle hafızlık programına ilgi oldukça azalmıştır. Kursların pek çoğu öğrenim kapasitelerinin altında öğrenci sayısı ile öğretim etkinliklerine devam etmek durumunda kalmışlardır.

²² Ahmet Koç, Kur’an Kurslarında Eğitim ve Verimlik Üzerine Bir Araştırma, İlahiyat Yay., Ankara 2005, s. 19.

²³ Bkz. Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları Yönetmeliği, Ankara 1997.

İKİNCİ BÖLÜM

YAZ KUR'AN KURSLARINDA DİN EĞİTİMİ-ÖĞRETİMİ

1. YAZ KUR'AN KURSLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Kur'an'ı usulüyle okumak, ezberlemek ve anlamaya çalışmak Hz. Peygamber devrinden bu yana Müslüman toplumlarda önemli bir yer edinmiştir. Şüphesiz bunda Kur'an'ın bizzat yönlendirmeleri kadar, Hz. Peygamberin Kur'an'ın öğrenilmesi, öğretilmesi, anlaşılması, okunması ve mesajının iyi kavranarak hayata geçirilmesi yönündeki tavsiyeleri de rol oynamıştır. Diğer Müslüman ülkelerde olduğu gibi, Türkler de bin yılı aşkın bir süreden beri Kur'an eğitim ve öğretimine büyük önem vermişlerdir. Kur'an öğretimi dini eğitimin mihranını oluşturduğu için din eğitimi veren kurumların öğretim programlarında önemli ve öncelikli bir yere sahip olmuştur.

Kur'an-ı Kerim'in dili Arapçadır. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'in doğru bir şekilde okunabilmesi Arap alfabesinin doğru öğrenilmesini gerektirir. Kur'an-ı Kerim'in tarihsel süreç içinde diğer Arapça metinlerden farklı olarak kendine özgü bir okunma biçiminin olduğu bilinmektedir. Türkler de ilk dönemlerden beri Kur'an-ı Kerim'i Arapçanın fonetik yapısı ve tecvid kuralları çerçevesinde ortaya çıkan bu kendine özgü okunuş biçimine bağlı kalarak okumaya ve okutmaya gayret göstermişlerdir.

Ülkemizde Yaz Kur'an Kurslarının tarihçesi şöyle özetlenebilir: 1961 Anayasası'nın 154. maddesi doğrultusunda 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Kanununa dayandırılarak hazırlanan Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı Görev ve Çalışma Yönergesi'nin 7. bölümü olan, cami hizmetleri sınıfını oluşturan imam hatiplerin görevi, yetki ve sorumlulukları hakkında 63. maddenin 4. bendi ile "isteyen vatandaşlara müftülüğün izni ile uygun görülecek yerlerde ve müftülükçe belirlenecek esaslar çevresinde Kur'an-ı Kerim okumayı

öğretmek”²⁴ hususundaki ifade ile gerçek anlamda resmîlik kazanmış oldu.

1980 yılına kadar okulların tatilde bulunduğu yaz aylarında ilk ve orta öğretim öğrencilerine, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın 2.6.1980 tarihinde vali ve kaymakamlıklara gönderilen genelge ile, yaz aylarında ilk ve orta dereceli okulların öğrencilerine ve yaş sınırlaması yapılmaksızın bütün vatandaşlara Kur’an okumayı öğretmek ve dini bilgi birikimini artırmak amacıyla yaz kursları açılmıştır. Bu kurslar cami görevlilerince yönetilmekte ve ilgili müftülüklerce denetlenmektedir.²⁵

Yaz kursları hakkında daha kapsamlı olarak, Diyanet İşleri Başkanlığı 29.04.94 gün ve 0680 sayılı yazısı ve Hukuk Müşavirliğinin 05.05.94 gün ve 479 sayılı yazısı, Kur’an Kursları Yönetmeliği’nin 16 Kasım 1990 gün ve 20697 sayılı Resmi Gazetenin 8. maddesinde Kur’an öğretimi hakkında bilgi verilmiştir. Böylece cami ve Kur’an Kurslarındaki Kur’an öğretimi günün ihtiyaçları dikkate alınarak düzenlenmiştir.²⁶

İlköğretimin zorunlu ve kesintisiz olarak sekiz yıla çıkarılmasından sonra 1997 yılında, bu yasaya uygun olarak 1990 Kur’an Kursları yönetmeliğinin bazı maddelerinde değişikliklere gidilmiştir.²⁷ Bunun yanı sıra Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 22.06.1965 tarih ve 633 sayılı kanuna, 22.07.1999 tarihinde kabul edilen 4415 sayılı kanunla getirilen ek maddede, Yaz Kur’an Kursuları ile ilgili şu hükme yer verilmiştir: “İlköğretimin beşinci sınıfını bitirenler için yaz tatillerinde Milli Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetiminde Yaz Kur’an Kursları açılır. Kur’an Kurslarının açılış, eğitim-öğretim ve denetimleri ile bu kurslarda okuyan öğrencilerin barındığı yurt veya pansiyonların açılış ve çalışmalarına dair hususlar yönetmelikle düzenlenir.”²⁸

Bu yasaya uygun olarak yeni bir Kur’an Kursları yönetmeliği hazırlanmış ve bu yönetmelik “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları ile Öğrenci Yurt ve

²⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı Görev ve Çalışma Yönergesi, Ankara, 1985, s.71.

²⁵ Süleyman Hayri Bolay-Mümtazer Türköne, , Din Eğitimi Raporu, TDV Yay., Ankara, 1995, s.117-118.

²⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Kursları Yönetmeliği, Ankara,1991, s. 2.

²⁷ Bu yönetmelik ve değişiklikler için bkz. Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur’an Kursları Yönetmeliği, Ankara, 1997, s.14.

²⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine Dair 22.07.1999 Tarih ve 4415 Sayılı Kanun.

Pansiyonları Yönetmeliği” başlığıyla 3 Mart 2000 tarih ve 23982 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Halen yürürlükte olan bu yönetmelik Yaz Kur’an Kursları ile ilgili hükümlere de yer vermektedir.²⁹

²⁹ www.diyaret.gov.tr/mevzuat/ Diyanet İşleri Başkanlığı Kuran Kursları İle Öğrenci Yurt Ve Pansiyonları Yönetmeliği

2. YAZ KUR'AN KURSLARINA KURUMSAL BİR BAKIŞ

Cumhuriyet döneminde Kur'an eğitim-öğretiminin verildiği kurumların başında Kur'an Kursları gelmektedir. Toplumu din konusunda aydınlatmakla yükümlü olan Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an öğretimini Kur'an Kursları yanında camilerde, özellikle Yaz Kur'an Kursları vasıtasıyla yürütmeye çalışmaktadır.

2.1. Yaz Kur'an Kurslarının Yasal Dayanakları

Yaz Kur'an Kursları Kur'an-ı Kerim'i ve mealini öğrenebilmeleri, dini bilgileri geliştirebilmeleri amacıyla Milli Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetiminde en az ilköğretimin 5. sınıfını bitirmiş olan öğrencilere yönelik olarak yaz aylarında camiler, Kur'an Kursları ve belirlenen diğer mekânlarda açılan kurslardır.³⁰ Yaz Kur'an Kursları deyiminin kullanılması çok yakın zamanlarda olmuştur. Söz konusu kurslar hemen her camide özellikle çok partili döneme geçildikten sonra ve genellikle okulların tatil olduğu yaz aylarında açılmıştır. Çok sayıda vatandaş bu kurslardan faydalanmış ve dini bilgileri bu kurslarda öğrenmiştir.³¹

Kur'an Kurslarının amaçları, işleyişleri ve programları 1965 yılında "Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun" ile 1971 yılında "Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Yönetmeliği"nin çıkartılmasıyla kısmen belirginlik göstermiştir. Başkanlığın günün şartlarına uygun olarak hazırlamış olduğu yeni bir Kur'an Kursları yönetmeliği 16.11.1990 tarih ve 20697 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yaz Kur'an Kursları ile ilgili hükümler her zaman Kur'an Kursları için çıkartılan söz konusu yönetmeliklerde yerini almıştır. Son olarak Diyanet İşleri Başkanlığı kuruluş ve görevleri hakkındaki 22.06.1965 tarih ve 633 sayılı kanuna 22.07.1999 tarihinde kabul edilen 4415 sayılı kanunla getirilen ek 3. madde ile bu konuyu düzenleyen yeni hükümler getirilmiştir.

³⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı Kuran Kursları İle Öğrenci Yurt Ve Pansiyonları Yönetmeliği, s. 4, md.

32.

³¹ İrfan Başkurt, Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları, Dem Yayınları, İstanbul 2007, s. 125.

Diyanet İşleri Başkanlığının 2000 yılında çıkarmış olduğu “Kur’an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Kur’an Kursları Yönetmeliği” ne göre yaz aylarında açılan bu kursların adı yaz kursudur. İlgili yönetmelik Milli Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetiminde yaz aylarında açılacak bu kurslardan ancak ilköğretimin 5. sınıfını bitiren öğrencilerin yararlanabileceğini öngörmektedir. Diğer amir hükümler ise şöyledir: Belirtilen nitelikteki öğrenciler, kanuni temsilcilerinin talebine bağlı olarak Kur’an-ı Kerim’i ve mealini öğrenebilmek ve dini bilgilerini geliştirebilmek amacıyla bu kurslara katılabileceklerdir. Kursların süresi iki ayı ve haftada beş günü geçemez. Kurslar, kurs binaları, camiler ve müftülüklerce uygun görülecek diğer yerlerde açılır. Ayrıca halk eğitimi hizmeti binalarından ve taşınmalı eğitim sebebiyle atıl durumdaki ilköğretim okullarından valilik onayıyla bedelsiz olarak faydalanılabilir. Kurslarda günde iki saati Kur’an-ı Kerim ve meal, bir saati ise itikat, ibadet, siyer ve ahlak dersi olmak üzere üç saat eğitim-öğretim yapılır.³²

Yukarıda sözü edilen yönetmeliğe göre hazırlanan yönergenin 34. maddesine göre kursa kayıt olacaklardan ilköğretimin 5. sınıfını geçtiğini gösteren karnenin okul yönetimince onaylanmış bir örneği istenir. Aynı yönergenin 36. maddesine göre ise yaz kurslarına müracaatın fazla olması halinde öğrenciler gruplara ayrılırlar. Yaz kursları için bitirme sınavı yapılmaz ve herhangi bir belge verilmez.

³² Bkz. Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur’an Kursları ve Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği s. 4 md. 32; Kur’an Kursları Yönetmeliği s. 12, md. 33;

2.2. Yaz Kur'an Kurslarının Amaçları

Yaz kursları, örgün eğitim sürecinde bulunan gençlerin temel dini bilgilerini öğrendikleri önemli eğitim-öğretim merkezleridir. Bu kurslar vasıtasıyla öğretim süreci içinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleriyle genel dini bilgiler kazanan gençler kendi dinleri olan İslamın temel inanç prensipleri, uygulanması gereken ibadetler ve toplumsal hayatın içinde dinle iç içe geçmiş olan ahlaki prensipler hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Dini yükümlülüklerini yerine getirebilmek için gerekli dua ve sureleri ezberlemekte, Hz. Muhammed'in örnek hayatından davranış modelleri çıkarmaktadırlar. Ayrıca bu kurslara katılanlar özellikle ve ağırlıklı olarak Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı öğrenmekte, onu mealiyle birlikte okuma alışkanlığı kazanmaktadırlar. Bu kurslar din eğitimi çevresinin önemli bileşenlerinden olan cami ile yetişmekte olan neslin ilişkisinde önemli roller üstlenmektedir. Gençlerin hayatlarını anlamlandırma süreçlerinde karşılaştıkları sorunların çözümünde kendilerine destek sağlayacak bilişsel, duyuşsal ve psiko motor davranışlar kazanmalarına önemli katkılar sağlamaktadır.

Yaz Kur'an Kursları aracılığıyla aşağıdaki amaçlara ulaşılması ve faydalarının sağlanması hedeflenmektedir:

- 1- Öğrencilerin hayatlarını anlamlandırma süreçlerinde karşılaştıkları sorunların çözümünde kendilerine destek sağlayacak bilgi, duygu, hareket ve ruh çevresindeki davranışları kazanmalarına yardımcı olmak,
- 2- Kazanımlar ve etkinlikler yoluyla öğrencilerin dini öğrenme, anlam ve yaşama davranışlarını geliştirmelerine destek olmak,
- 3- Din eğitimi çevresinin önemli bileşenlerinden olan "cami" ile yetişmekte olan neslin ilişkisine katkı sağlamak,
- 4- Öğrencilerin dini ve ahlaki değerlere önem vermelerine ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmelerine, sonuçta erdemli kişilikler oluşturabilmelerine rehberlik etmek,
- 5- Öğrencilerle birlik ve beraberliği perçinleyen sevgi, saygı, kardeşlik ve dostluk bağlarını güçlendirmek,
- 6- Öğrencilere bir arada yaşama ve sorumluluk bilincini geliştiren bir perspektif kazandırmak,

- 7- Öğrencilerin sağlıklı dini bilgiler edinmelerine ortam hazırlamak,
- 8- Öğrencilerin evrensel değerler, kendi dini bilgi ve bilinçleriyle katılmalarını desteklemek.³³

2.3. Yaz Kur'an Kurslarının Öğretim Programları

Diyanet İşleri Başkanlığı yakın zamana kadar Kur'an ve dini bilgiler öğretimini geleneksel tarzda yürütmekte olan yaz kurslarını ele alarak onları ortaya çıkan ihtiyaçlar ve değişimler çerçevesinde yeniden yapılandırma yoluna gitmiştir. Bu manada elli yılı aşkın bir zamandan beri görev yapan yaz kursları için ancak 2004 yılında ayrıntılı bir müfredat hazırlanabilmiştir. Bu tarihe kadar Yaz Kur'an Kursları tamamen din görevlilerinin kendi beceri ve gayretleri çerçevesinde yürütülmüştür. Başkanlık 2004 yılında çıkartılan Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programlarını daha da geliştirerek 2005 yılında kur sistemine göre yeniden düzenlemiştir. Program öğrencilerin bilgi ve becerilerine göre ayrıştırılmasını esas alan "Kur" sistemine göre yapılandırılmıştır. Program her biri üç haftalık bir eğitim süresini ihtiva eden üç kur halinde düzenlenmiştir. Kurslarda gerçekleştirilmesi hedeflenen eğitim, "Kur'an'ı Yüzünden Okuma Becerini Kazandırma" ile "Temel Dini Bilgileri"ni kapsamaktadır. Eğitim programının öğrenme alanları Kur'an, itikat, ibadet, ahlak ve siyer olarak belirlenmiştir. Her kurda söz konusu öğrenme alanlarıyla ilgili belli düzeyde bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmıştır.³⁴

³³ Yaz Kur'an Kursları Öğretici Kılavuzu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, s. 11.

³⁴ Başkurt, age, s. 127.

2.3.1. Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programının Yapısı ve Temel Yaklaşımı

Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı çerçeve esnek program anlayışına dayalı olarak ve öğrenci merkezli yaklaşımlar temel alınarak düzenlenmiştir. Buna göre:

- 1- “Öğrenciler, katı program yapıları içinde belli hedeflere mutlaka ulaşmak durumunda bırakılmamalı, bireysel özellik ve farklılıklarına saygı gösterilmelidir.” temel anlayışına sahip olan Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı, öğrencilerin bilgi ve becerilerine göre ayrıştırılmalarını esas alan “kur” sistemine göre yapılandırılmıştır.
- 2- Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı üç kur halinde tekrarı olup her bir kur için üç haftalık eğitim süresi önerilmektedir.
- 3- Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programında “hedef”, “öğrenci” ve “konu” üçlüsü birlikte değerlendirilmiştir.
- 4- Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı beş öğrenme alanını kapsamaktadır: Kur'an-ı Kerim, ibadet, itikat, siyer, ahlak
- 5- Her kurda beş öğrenme alanı ile ilgili belli düzeyde bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmıştır.
- 6- Öğreticiler, öğrenenlerin ilgi ve ihtiyaçları çerçevesinde eğitim içeriğinin sınırlarını belirleyebilir; gerekli gördükleri konuları öğretime dahil edebilir, öncelikle işlenmesi gerekli konuları öne alabilir veya ileriki haftalara tehir edebilirler.
- 7- Kur sistemi, öğrencilerin bilgi ve becerilerine göre ayrıştırılmalarını hedeflerken aynı zamanda bir öğrencinin öğrenme alanlarındaki seviyelerine göre de yapılandırılabilir. Başka bir deyişle öğrenci bir öğrenme alanında 1. kurdayken bir diğeri 2. kurda ya da 3. kurda olabilir. Bu noktada karşılaşılabilecek sorunlar sınıflardan sorumlu öğretmenlerce koordinasyon içinde çözülecektir.

- 8- Kur sisteminde 3. kur, nihai öğrenme noktası niteliği taşımamaktadır. Bu anlamda başarı ile tamamlayan öğrenciler, öğreticinin belirleyeceği eğitim içeriğini de edinebileceklerdir.³⁵

Yaz Kur'an Kursları Programı'nın kur esasına göre geliştirilmesinin birçok eğitsel gerekçeleri bulunmaktadır. Kur esasına dayalı program her şeyden önce yaz kurslarını daha düzenli hale getirebilecek nitelikleri bünyesinde barındırmaktadır. Şöyle ki, daha önce yaz kursuna başlayan çocuk bir iki hafta sonra babasının izne ayrılması gibi bazı sebeplerle kursu bırakıp gidiyordu. Kimi çocukların yaz kursundan nasiplenmesi bundan ibaret kalabilmekteydi. Kimileri ise ertesi yıl aynı noktadan başlayıp bir süre sonra çeşitli sebeplerle yine ayrılabilirdi. Her yıl gitme imkanı olmadığından dolayı onların yaz kursundan faydalanması bundan ibaret oluyordu. Bu durumda öğrenciyi belli belirsiz, bölük pörçük bir takım ilk dini bilgi kırıntılarıyla şöyle böyle yüzleştirmekten öteye geçmeden yaz kursu macerası sona erebiliyordu. Yeni program bu durumun önüne geçebilme imkanı vermektedir. Yaz kursunun başlamasına doğru önceden, üç dönemin her birinin başlama ve bitiş tarihleri ve her üç kurun içerikleri/müfredatı ilan edilmektedir. Böylece dönemlerin takvimi ve kurlar hakkında veliler bilgilendirilmektedir.³⁶

Program hakkında velilerin bilgilendirilmesi, yaz aylarına ilişkin planlarını ona göre belirlemelerine, hangi dönemde yaz kursuna çocuklarını gönderebileceklerini ve hangi dönemde hangi kuru tercih edeceklerini karşılaştırmalarına imkan hazırlamaktadır. Herkesin bütün yaz boyu kursa devam etmesi beklenemez. Yaz, öğrenciler ve veliler için tatil dönemi, çiftçilik gibi meslek sahipleri için işlerin yoğun olduğu bir zaman dilimidir. Yapılması gereken herkesin imkanları el verdiği ve fırsat bulduğu zaman diliminde kurstan yararlanmasını sağlayıcı önlemler almaktır. Yaz kursunun süresini üç döneme ayırarak insanımızın şartlarının el verdiği kursa katılmasını kolaylaştırmak, öğretime konu edilen

³⁵ Yaz Kur'an Kursları Öğretici kılavuzu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, s. 12.

³⁶ Bkz. Kur'an Kursu ve Kur Sistemi, M. Şevki Aydın, Diyanet Aylık Dergi, S. 195, Mart 2007, s. 22; Dinimizi Öğreniyoruz: Yaz Kur'an Kursları Öğretici Kitabı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2007, s.11.

muhtevanın etkin ve verimli bir biçimde öğrenciye kazandırılmasının önü açılmaktadır.

2.3.2 Yaz Kur'an Kursları Öğrenme Alanları

1. Kur Kur'an-ı Kerim Öğrenme Alanı

Ünite 1: Kur'an-ı Kerim'i tanıyalım	<ol style="list-style-type: none"> 1. İslam'ın Kur'an-ı Kerim'i öğrenmeye ve öğretmeye verdiği önem 2. Kur'an nasıl bir kitaptır? 3. Kur'an-ı Kerim nelerden bahseder? (varlık, bilgi, iman, peygamberler, dünya ve ahiret, insan ilişkileri, dua ve ibadet....)
Ünite 2: Kur'an-ı Kerim okumaya giriş	<ol style="list-style-type: none"> 1. Harfler 2. Harekeleri tanıma 3. Cezm ve cezmlı kelimelerin okunuşu 4. Şedde ve şeddeli kelimelerin okunuşu 5. Tenvin ve tenvinli kelimelerin okunuşu 6. Med harfleri ve kelime içinde okunuşu 7. Zamir ve okunuşu
Ünite 3: Sure ve dua ezberliyorum	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fatiha, ihlas, kevsir, surelerini ezbere okuma 2. Sübhaneke, ettehiyyatü, sallı-barık, rabbena atina ve rabbeneğfirli dualarını ezbere okuma

1. Kur İtikat Öğrenme Alanı

Ünite 1: Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şaadeti öğreniyoruz	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kelime-i Tevhidin söylenişi ve Türkçe anlamı 2. Kelime-i Şehadetin söylenişi ve Türkçe anlamı 3. Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şaadet İslam dininin temelidir.
Ünite 2: İslam ve İslamın beş esası	<ol style="list-style-type: none"> 1. İslam nedir? 2. İslam beş temel üzerine kurulmuştur: Kelime-i şehadet, namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek, zekat vermek
Ünite 3: İman ve imanın altı esası	<ol style="list-style-type: none"> 1. İman ve imanla ilgili kavramlar 2. İmanın esası altıdır: Allah'a iman, meleklerle iman, kitaplara iman, peygamberlere iman, kaza ve kadere iman, ahirete iman

1. Kur İbadet Öğrenme Alanı

Ünite 1: İbadetlerimiz	<ol style="list-style-type: none"> 1. İbadet nedir? 2. Niçin ibadet ederiz? 3. Başlıca ibadetlerimiz: Namaz, oruç, zekat, hac, sadaka, amel-i Saliha 4. Mükellefin davranışlarıyla ilgili kavramlar: Farz, vacip, sünnet, haram, mekruh, mübah, müfsit, müstehap
------------------------	--

Ünite 2: Temizlik imandan gelir	<ol style="list-style-type: none"> 1. Temizlik-İbadet ilişkisi 2. Abdest 3. Gusül
Ünite 3: Namaz kılıyoruz	<ol style="list-style-type: none"> 1. Beş vakit namaz 2. Cuma namazı 3. Namazı bozan durumlar

1. Kur Siyer Öğrenme Alanı

<p>Ünite 1: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in hayatını öğreniyoruz (Peygamberlik öncesi Hz. Muhammed)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hz. Peygamberin doğduğu çevre 2. Hz. Peygamberin doğumu ve çocukluğu 3. Hz. Peygamberin ailesi 4. Hz. Peygamberin gençliği 5. Hz. Peygamberin evliliği ve çocukları
<p>Ünite 2: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in hayatını öğreniyoruz (Mekke dönemi)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Peygamber oluş: İlk vahiy 2. Vahyin yakın çevreye duyurulması ve ilk Müslümanlar 3. Hz. Peygambere ve Müslümanlara uygulanan baskılar 4. İslam dinini insanlara anlatmaya yönelik faaliyetleri 5. Taif'e yolculuk 6. Medine'ye hicret

<p>Ünite 3: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in hayatını öğreniyoruz (Medine dönemi)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hz. Peygamberin Medine'deki ilk faaliyetleri 2. Diğer inanç mensuplarıyla ilişkileri 3. Medine'deki islamı anlatma faaliyetleri 4. Mekke'ye geri dönüş 5. Veda hutbesi 6. Vefatı
--	--

1. Kur Ahlak Öğrenme Alanı

<p>Ünite 1: Güzel söz ve davranışlarda bulunalım</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ahlak ve ahlaklı insan kimdir? 2. Temizlik İslamın özüdür 3. Doğruluktan ayrılmayalım 4. Allah iyilerle beraberdir 5. İslam sevgi dinidir 6. İslamın temel bir ilkesi: kul hakkına dikkat edelim
--	--

2. Kur Kur'an-ı Kerim Öğrenme Alanı

<p>Ünite 1: Kur'an-ı Kerimi doğru ve güzel okuyoruz</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kur'an-ı Kerimi yüzünden doğru okuma (21. sayfa sonuna kadar) 2. "Allah" lafzı 3. Vakıf
<p>Ünite 2: Sure ve dua ezberliyoruz</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fil, kureyş, maun, kafırın, nasr, tebbet, felak, nas surelerini ezbere okuma 2. Kunut dualarını ezbere okuma 3. Ezanı okuma 4. Kamet getirme

2. Kur İtikat Öğrenme Alanı

Ünite 1: Allah vardır ve birdir: Allah’a iman	<ol style="list-style-type: none"> 1. Allah vardır ve birdir 2. Allah’ın varlığına ve birliğine inanmanın önemi 3. Kuran’da Allahın sıfatları 4. Allah’ın sevgi, rahmet ve kudretini ifade eden güzel isimleri
Ünite 2: Allah Peygamber göndermiştir: Peygambere iman	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niçin Peygamberler ihtiyacımız vardır? 2. Peygamberlerin özellikleri 3. Peygamberlerin görevleri 4. Kur’an’da ismi geçen Peygamberler
Ünite 3: Ahiret vardır: Ahirete iman	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ahiret gününe iman ve önemi 2. Ölüm ve ölümden sonra dirilme (ruh, kabir, haşr ve mahşer) 3. İnsanın yaptıklarından sorgulanması(sual, hesap ve mizan) 4. Cennet ve cehennem

2. Kur İbadet Öğrenme Alanı

Ünite 1: Namaz kılıyoruz	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bayram namazı 2. Teravih namazı 3. Cenaze namazı
Ünite 2: Ey inananlar oruç size farz kılındı	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oruç nedir? 2. Oruç tutmanın önemi 3. Oruç ibadetiyle ilgili kavramlar(sahur, imsaki iftar, fidye ve fitre) 4. Orucu bozan durumlar 5. İftar duasını ezbere okuma ve Türkçe anlamını açıklama

2. Kur Siyer Öğrenme Alanı

Ünite 1: Hz. Peygamberin kişiliği ve örnekliği	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kur'an-ı Kerimde Hz. Peygamber 2. Hz. Peygamberin kişiliği 3. İslamı anlamada Hz. Peygamberin örnekliği
--	--

2. Kur Ahlak Öğrenme Alanı

Ünite 1: Güzel söz ve davranışlarda bulunalım	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hoşgörülü ve bağışlayıcı olalım 2. Yardımlaşalım 3. Sözünde durmak 4. İslam adalet üzerine kurulmuştur 5. Özverili olalım
---	--

3. Kur Kur'an-ı Kerim Öğrenme Alanı

Ünite 1: Kur'an-ı Kerimi doğru ve güzel okuyoruz	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kur'an-ı Kerimi yüzünden doğru okuma(22. sayfadan 52. sayfaya kadar) 2. Medleri uygulama 3. Sakin nun ve tenvine ait hükümler ve uygulama(ihfa, izhar, iklab) 4. İdgam ve uygulaması 5. Ra harfinin okunuşu
Ünite 2: Kur'an-ı Kerimden bölümler ezberliyoruz	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bakara suresinin 255. ayetini ezbere okuma 2. Bakara suresinin 285–286. ayetlerini ezbere okuma 3. Haşr suresinin 22–24. ayetlerini ezbere okuma

3. Kur İtikat Öğrenme Alanı

Ünite 1: Melekler iman	<ol style="list-style-type: none"> 1. Meleklerle iman ve önemi 2. Kur'anda adı geçen melekler 3. Meleklerin özellikleri 4. Meleklerden başka görünmeyen varlıklar(cin ve şeytan)
Ünite 2: Kitaplara iman	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kitaplara iman ve önemi 2. Dört büyük kutsal kitap 3. Sahifeler
Ünite 3: Kaza ve kadere iman	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kaza ve kader ne demektir? 2. Kaza ve kadere inanmanın önemi 3. İnsanın kaderi ve sorumluluğu 4. Kur'an-ı Kerimin kaderle ilgili bazı kavramlara bakışı(tevekkül, rızık, başarı, afet ve hastalık)

3. Kur İbadet Öğrenme Alanı

Ünite 1: Hac	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hac nedir? 2. Haccın önemi 3. Hacla ilgili kavramlar(mikat, ihram, tavaf, sa'y, şavt, vakfe) 4. Hacla ilgili mekanlar(Kabe, safa, Merve, Arafat, müzdelife, mina, Mescid-i Nebevi) 5. Umre
Ünite 2: Paylaşma ve yardımlaşma ibadeti olarak kurban	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kurban nedir? 2. Kurban ibadetinin bireye ve topluma kazandırdıkları 3. Kurban keserken nelere dikkat etmeliyiz? 4. Hz. İbrahim ve kurban 5. Kimler kurban keser?
Ünite 3: Zekat ve sadaka	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zekat ve sadak nedir? 2. İslam dini zekat ve sadaka vermeyi niçin emreder? 3. Kimler zekat verir? 4. Nelerden zekat verilir? 5. Bizlerde zekat ve sadaka verebilecek duruma gelmeye çalışmalıyız 6. Kimlere zekat verilir?
Ünite 4: Dua ve tövbe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dua 2. Tövbe

3. Kur Siyer Öğrenme Alanı

Ünite 1: Hz. Peygamberden davranış örnekleri	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hz. Peygamberin ahlakından davranış örnekleri 2. Eş olarak Hz. Peygamber 3. Baba olarak Hz. Peygamber 4. Dede olarak Hz. Peygamber 5. Komşu olarak Hz. Peygamber 6. Arkadaş olarak Hz. Peygamber 7. Akraba olarak Hz. Peygamber 8. Akabe biatları ve veda hutbesinde ortaya koyduğu insani ve evrensel ilkeler açısından örnekliği
--	--

3. Kur Ahlak Öğrenme Alanı

Ünite 1: Güzel söz ve davranışlarda bulunalım	<ol style="list-style-type: none"> 1. İman etmek sorumluluk bilincine sahip olmak demektir 2. Cömertlik islamda övülen bir tutum ve davranıştır 3. Saygılı olalım 4. Başkalarını da düşünelim: Diğerkâmlık 5. Manevi değerlerimizi korumak ve sevmek inancımızın gereğidir
---	---

37

³⁷ Yaz Kur'an Kursları Öğretici Kılavuzu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, s. 78–110

2.4. Yaz Kur'an Kursları Eğitim-Öğretim Ortamları

Yaz Kur'an Kurslarında eğitim-öğretim camilerde, Kur'an Kurslarında ve Milli Eğitim Bakanlığının izin verdiği eğitim kurumlarında yapılmaktadır. Yaz Kur'an Kursları söz konusu olunca hemen akla camiler gelmektedir. Çünkü bu kursların büyük çoğunluğu camilerde gerçekleştirilmektedir. Bu kursların camide yapılıyor olması eğitim açısından bir dezavantaj olarak görülmektedir. Çocukların camide rahat hareket edemeyeceği, sıraların olmayışı, kalabalık öğrenciler için caminin mekan olarak yetersizliği, okuldaki sınıf imkanlarının camide olmaması gibi hususlar da gerekçe olarak gösterilmektedir.

Yaz Kur'an Kurslarında okullardan yararlanma düşüncesi, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2003 yılında Kur'an Kursları Yönetmeliğinde yapmak istediği birkaç değişiklik arasında dile getirilmişti. Ancak kimileri buna laiklik hassasiyeti adına karşı çıkmıştı. Onlara göre okullarda Yaz Kur'an Kurslarının düzenlenmesine izin vermek, laik demokratik kazanımlarımızın kaybedilmesi anlamına geliyordu. Kur'an Kursu üzerinden yapılan polemiklere son verip toplumsal gerilimi dindirmek, din eğitimi hizmetlerinin başka taraflara çekilmek suretiyle örselenmesine fırsat vermemek için başkanlık bu yönetmelik değişikliğini geri çekmiştir.³⁸

2.5. Yaz Kur'an Kursları Ders Kitapları

Diyanet İşleri Başkanlığı 2006 yılında hazırladığı Yaz Kur'an Kursları Programı ile yaz aylarında sürdürülen Yaz Kur'an Kursu eğitimine yeni bir boyut getirmiştir. Yenilenen program ve eğitim-öğretim çalışmalarının verimli ve sağlam bir zemin üzerinde yürütülmesi için programın yürürlüğe girmesinden bugüne kadar üç ayrı kitap hazırlamış ve ilgilerin istifadesine sunmuştur:

³⁸ M. Şevki Aydın, Yaz Kur'an Kursu Mekanı Olarak Cami, Diyanet Aylık Dergi, S. 197, Mayıs 2007, s. 30.

1. Yaz Kur'an Kursları Öğretici Kılavuzu

Diyanet İşleri Başkanlığınca, Yaz Kur'an Kursları Programının uygulanmasına ilişkin olarak Kur'an Kursu öğretmenlerine rehberlik etmek amacıyla yayımlanmıştır.

2. Dinimizi Öğreniyoruz: Yaz Kur'an Kursları Öğrenci Kitabı

Türkiye Diyanet Vakfı tarafından Yaz Kur'an Kurslarına devam eden öğrencilerin ders kitabı olarak kullanmaları amacıyla Yaz Kur'an Kursları Programına uygun bir şekilde hazırlanıp yayımlanmıştır.

3. Dinimizi Öğreniyoruz: Yaz Kur'an Kursları Öğretici Kitabı

Türkiye Diyanet Vakfı tarafından hazırlanıp yayımlanmış Dinimizi Öğreniyoruz: Yaz Kur'an Kursları Öğrenci Kitabı'nın kullanım rehberidir. Daha önce Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanmış Yaz Kur'an Kursları Öğretici Kılavuzu ile çizilen teorik çerçevenin tamamlayıcısı olup Öğrenci Kitabı ile paralel bir kitaptır.³⁹

2.6. Yaz Kur'an Kursu Öğreticileri

Yaz Kur'an kurslarında Kur'an kursu öğretmenleri, imam-hatip ve müezzin-i kayyımlar ile müftülükçe uygun görülecek kişiler, öğretmenlik yapmak üzere görevlendirilmektedir. Eğitim-öğretimde birliği sağlamak ve verimliliği arttırmak amacıyla, yaz Kur'an kurslarında görevlendirilecek personel, her yıl haziran ayının ilk on günü içinde ilgili müftülükçe uygun bir tarihte 5 günlük pedagojik formasyon kursuna alınmaktadır. Bu kurslarda özellikle yaz Kur'an kursları öğretim programının uygulanması ile ilgili gerekli bilgiler verilmektedir.⁴⁰

Yaz Kur'an Kursu Öğretim Programının tam olarak uygulanabilmesi için, bu programı uygulayacak olan öğretmenlere programın iyi anlatılması gerekir. Her yıl yaz kursları başlamadan, programın tanıtımı ve uygulanışı öğretmenlere müftülüklerce

³⁹ Dinimizi Öğreniyoruz: Yaz Kur'an Kursları Öğretici Kitabı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2007, s. 5.

⁴⁰ Bkz. Diyanet İşleri Başkanlığı Genelge 2005, Kur'an Kursu Hizmetleri, Yaz Kur'an Kursları, www.diyanet.gov.tr/mevzuat/genelge2005.

anlatılmaktadır. Ancak bu tanıtımın uzman kişilerce yapılmaması, programın öğreticilerce tam anlaşılamamasına sebep olmaktadır.

Yaz Kur'an Kurslarında görevlendirilen cami din görevlileri imam ve müezzinler genelde alan bilgisi bakımından yeterli olduğu düşünülmektedir. Ancak öğretmenlik meslek bilgisi (pedagojik formasyon) bakımından yetersiz oldukları görülmektedir. Bu da programın tam olarak uygulanmasını engellemektedir.

2.7. Yaz Kur'an Kursu Öğrencileri

Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Yönergesi Madde 33'e göre okulların tatil olduğu zamanlarda, ilköğretimin 5. sınıfını tamamlayan öğrenciler, kanuni temsilcilerinin talebine bağlı olarak Yaz Kur'an Kurslarına katılabilmektedirler.⁴¹ Bu nedenle Yaz Kur'an Kursları öğrenci kaynağını ilköğretim 5. sınıfını tamamlayan ve üzerinde öğrenim gören ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır.

⁴¹ www.diyaret.gov.tr/mevzuat/kurankurslariyönergesi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1- ARAŞTIRMAYA KATILAN YAZ KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde araştırmaya katılan Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin kişisel özelliklerini belirtmeye ve değerlendirmeye çalışacağız.

Tablo 1. Cinsiyet Durumu:

Ankete katılan Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin cinsiyet dağılımını gösteren tablo aşağıda sunulmuştur.

	S	%
Erkek	170	84,6
Kadın	31	15,4
Toplam	201	100,0

Tablo 1'de görüldüğü üzere çalışmamıza katılan öğretmenlerin %84,6'sını erkek öğretmenler oluşturmaktadır. Kadın öğretmenlerin oranı ise %15,4'dür. Yaz Kur'an Kursları Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı cami ve Kur'an kurslarında düzenlenmektedir. Camilerde görev yapan imam ve müezzinler, Kur'an kurslarında görev yapan kurs öğretmenleri doğal olarak Yaz Kur'an Kursları öğretmenlerini oluşturmaktadır. Ankete katılan öğretmenlerin %84,6'sının erkek olması Yaz Kur'an Kurslarının büyük bir kısmının camilerde gerçekleştirilmesi ve camide görev yapan görevlilerin de erkek olmasından kaynaklanmaktadır denilebilir.

Tablo 2. Yaş Durumu:

Ankete katılan Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin yaş durumuna göre dağılımını gösteren tablo aşağıda sunulmuştur.

	S	%
18-29 yaş	32	15,9
30-41 yaş	100	49,7
42-53 yaş	68	33,9
54 ve üzeri yaş	1	,5
Toplam	201	100,0

Tablo 2’deki veriler incelendiğinde ankete katılan öğretmenlerin %49,7’si 30-41 yaş, %33,9’u 42-53 yaş arasındadır. %15,9’u 18-29 yaş, %0,5’i 54 yaş ve üzeri grubundandır. İş verimliliği-yaş korelasyonunu esas aldığımızda ankete katılan öğretmenlerin hemen hemen yarısı (%49,7) 30-41 yaş itibariyle en verimli yaş dönemine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Medeni Hal Durumu:

Ankete katılan Yaz Kur’an Kursu öğretmenlerinin medeni durumları ile ilgili tablo aşağıda sunulmuştur.

	S	%
Evli	188	93,5
Bekar	13	6,5
Toplam	201	100,0

Tablo 3’e göre ankete katılan öğretmenlerin %93,5’i evli, %6,5’i ise bekarıdır.

Tablo 4. Meslek Durumu:

Ankete katılan Yaz Kur’an Kursu öğretmenlerinin meslek durumları ile ilgili tablo aşağıda sunulmuştur.

	S	%
İmam-Hatip	143	71,1
Müezzin-Kayyım	24	11,9
Kur'an Kursu Öğreticisi	26	12,9
Fahri veya Sözleşmeli Öğretici	8	4,0
Toplam	201	100,0

Tablo 4'deki veriler incelendiğinde ankete katılan öğretmenlerin %71,1'i imam-hatip, %11,9'u müezzin-kayyım, %12,9'u Kur'an kursu öğreticisi ve %4'ü fahri veya sözleşmeli öğreticidir. Yaz Kur'an Kursları genelde camilerde gerçekleştirildiğinden Yaz Kur'an Kursları öğretmenlerinin %83'ünü camilerde görevli imam-hatip ve müezzinler oluşturmaktadır.

Tablo 5. Mesleki Kıdem Durumu:

Ankete katılan Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleklerindeki deneyimi öğrenmek amacıyla sorulan soruya verilen cevapların dağılımını gösteren tablo aşağıda sunulmuştur.

	S	%
1-5 yıl	43	21,4
6-10 yıl	14	7,0
11-15 yıl	23	11,4
16-20 yıl	46	22,9
21-25 yıl	53	26,4
25 ve üzeri yıl	22	10,9
Toplam	201	100,0

Tablo 5'de görüldüğü üzere ankete katılan öğretmenlerin %7'si 6-10 yıl, %11,4'ü 11-15 yıl, %22,9'u 16-20 yıl, %26,4'ü 21-25 yıl ve %10,9'u 25 ve üzeri yıl arası olmak üzere toplam %78,6'sı mesleki kıdem olarak tecrübeli olduğu

gözlenmektedir. Öğreticilerin %21,4'ü ise 1-5 yıl arası görevliler olup mesleğe yeni başlayan öğretmenlerdir. 1-5 yıl arası görevli olan öğretmenlerin oranının %21,4 olması son yıllarda Diyanet İşleri başkanlığına yeterince kadronun ayrılması ve kadrosuz camilere sözleşmeli görevliler ile doldurulmasından kaynaklandığı gözlenmektedir.

Tablo 6. Öğrenim Durumu:

Ankete katılan Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin öğrenim durumlarına göre dağılımını gösteren tablo aşağıda sunulmuştur.

	S	%
İlkokul	1	,5
Lise	3	1,5
İmam-Hatip Lisesi	60	29,9
İlahiyat Meslek Yüksekokulu	44	21,9
İlahiyat Fakültesi	19	9,5
Başka...	74	36,8
Toplam	201	100,0

Tablo 6'ya göre ankete katılan öğretmenlerin %29,9'u İmam-Hatip Lisesi, %21,9'u İlahiyat Meslek Yüksekokulu mezunudur. Başka seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise %36,8'dir. Başka seçeneğine cevap verenlere baktığımızda iki yıllık veya dört yıllık Açık Öğretim Fakültesi mezunu olduğu gözlenmektedir. Bu verilere göre ankete katılan öğretmenlerin %88,6'sı İmam-Hatip Lisesi mezunudur. İmam-Hatip Lisesi mezunları içerisinde %58,7'si görev yaparken aynı zamanda dışarıdan Açık Öğretim Fakültesini tamamlamış oldukları bilinmektedir. Bu durum öğretmenlerin yarısından fazlasının (%58,7) göreve başladıktan sonra eğitim durumlarını yükseltmek istedikleri göstermektedir. Söz konu gelişme Diyanet İşleri Başkanlığı ve Yaz Kur'an Kurslarının başarı için oldukça sevindiricidir.

Ankete katılan öğreticiler arasında İlahiyat Fakültesi mezunlarının oranı %9,5 olarak oldukça düşüktür. İmam-Hatip Lisesi dışında bir lise mezunu oranı %1,5, ilkokul mezunu oranı ise %0,5'dir.

Tablo 7. Görev Yerlerine Göre Durum:

Ankete katılan Yaz Kur'an Kursu  ğreticilerinin görev yerlerine göre dağılımını gösteren tablo aŗaėıda sunulmuŗtur.

	S	%
İl Merkezi	94	46,8
İlçe Merkezi	25	12,4
Kasaba	34	16,9
Köy	48	23,9
Toplam	201	100,0

Tablo 7'ye göre ankete katılan öğreticilerin %46,8'i il merkezinde, %12,4'  il e merkezinde, %16,9'u kasabada ve %23,9'u köyde görev yapmaktadır.

Tablo 8. Öğreticilerin Hafızlık Durumu:

Ankete katılan Yaz Kur'an Kursu  ğreticilerinin hafızlık durumuna göre dağılımını gösteren tablo aŗaėıda sunulmuŗtur.

	S	%
Evet	47	23,4
Hayır	154	76,6
Toplam	201	100,0

Tablo 8'de görüleceği üzere ankete katılan öğreticilerin %23,4'  hafız iken %76,6'sı hafız değildir.

2- ARAŞTIRMAYA KATILAN YAZ KUR’AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN MESLEKİ YETERLİLİKLERİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Bu başlık altında Yaz Kur’an Kursu öğretmenlerinin yeterliliklerini, Yaz Kur’an Kursları ve burada yapılan eğitim-öğretimle ilgili kanaatlerini, sorunlarını ve beklentilerini inceleyeceğiz. Bu çerçevede, Yaz Kur’an Kurslarındaki öğretimin temel ögesi olarak öğretmenlerin hizmetiçi eğitim hazırlıkları, yeterlilik bakımından kendilerini nasıl buldukları, kendilerini geliştirmek için neler yaptıkları, kursların işleyişinde ve programın uygulanmasında karşılaştıkları sorunlar gibi konular ele alınacaktır.

Tablo 9. Öğreticilerin Yaz Kur’an Kursları İçin Hizmet Öncesi Eğitime Katılma Durumu:

Hizmetiçi eğitim, her meslek için gerekli olmakla birlikte Yaz Kur’an Kursu öğretmenleri için daha vazgeçilmez bir özellik taşımaktadır. Çünkü Yaz Kur’an Kursu öğretmenlerinin pek çoğu, öğreticilik için sahip olunması gereken temel bilgi ve becerileri kazanacak bir eğitimden geçmeden mesleğe başlamaktadırlar. Bu bilgi ve becerileri en kısa ve etkili yoldan kazanabilecekleri yerlerden birisi de hizmetiçi eğitim kurslarıdır. Yaz Kur’an Kursu öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim kurslarına katılma durumlarını gösteren tablo aşağıda sunulmuştur.

	S	%
Evet	142	70,6
Hayır	59	29,4
Toplam	201	100,0

Tablo 9’a göre ankete katılan öğretmenlerin %70,6’sı Yaz Kur’an Kursları için hizmet öncesi kursa katılırken %29,4’ü katılmamıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı Genelge 2005’de Yaz Kur’an Kursları ile ilgili “e” bendinde eğitim-öğretimde birliği sağlamak ve verimliliği arttırmak amacıyla, yaz Kur’an kurslarında görevlendirilecek personel, her yıl haziran ayının ilk on günü içinde ilgili müftülükçe uygun bir tarihte

5 günlük hizmetiçi öncesi eğitim kursuna alınması belirtilmektedir. Bu kurslarda özellikle yaz Kur'an kursları öğretim programının uygulanması ile ilgili gerekli bilgiler verileceği bildirilmektedir.⁴² Diyanet İşleri Başkanlığı Genelge 2007'de ise "5 günlük pedagojik formasyon kursu" ibaresi "ilgili müftülükçe ihtiyaç duyulan süre kadar pedagojik formasyon kursu" ile değiştirilmiştir.⁴³ Her iki genelgede de Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin hizmet öncesi eğitime alınması istenmektedir. Ankete katılan öğretmenlerin %29,4'ünün hizmet öncesi eğitime katılmaması, müftülüklerin bu konu üzerinde yeterince durmadıkları gözlenmektedir.

Tablo 10. Öğreticilerin Hizmet Öncesi Eğitim Kurslarını Değerlendirme Durumu:

Ankete katılan Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim kursları ile ilgili kanaatleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

	S	%
Hiç katılmadım, fikrim yok	59	29,4
Çok faydalı	43	21,4
Süre yetersiz	14	7,0
Programların içerikleri daha iyi hazırlanmalı	58	28,9
Hocaların seçimi isabetli değil	11	5,5
Faydasız	16	8,0
Toplam	201	100,0

Tablo 10'a göre ankete katılan öğretmenlerin %21,4 hizmet öncesi eğitim kursunu çok faydalı olduğunu belirtmekte iken %28,9'u programların içeriklerinin daha iyi hazırlanması gerektiğini bildirmektedir. Yine %7'si sürenin yetersiz olduğunu, %5,5'i hocaların seçiminin isabetli olmadığını, %8'i de faydasız olduğunu düşünmektedir. Ankete katılarak süre yetersiz, programların içerikleri daha iyi hazırlanmalı, hocaların seçimi isabetli değil cevaplarıyla hizmet öncesi eğitim

⁴² <http://www.diyaret.gov.tr/mevzuat/genelge/2005>

⁴³ <http://www.diyaret.gov.tr/mevzuat/genelge/2007>

kursunun içeriği ile ilgili olumsuz görüş bildirenlerin oranı %49,4'dür. Müftülüklerin hizmet öncesi kurs düzenlemekte yetersizlikleri olduğu gözlenmektedir. Öğreticilerle yüz yüze görüşmelerimizde ise bu durumun müftülüklerin söz konusu kursları düzenlerken pedagojik formasyon konusunda ehil kişilerden yardım almak yerine bu kurslarda müftü, müftü yardımcıları ve daire personelinin görevlendirilmesinden kaynaklandığı belirtilmektedir.

Tablo 11. Öğreticilerin Mesleki Bilgi (Alan Bilgisi) Açısından Kendilerini Değerlendirme Durumu:

Ankete katılan öreticilere, mesleki bilgi(alan bilgisi) açısından kendilerini nasıl gördükleri sorulmuştur. Bu soruya verilen cevapların dağılımı ile ilgili tablo aşağıda sunulmuştur.

	S	%
Oldukça yeterli	30	14,9
Yeterli	135	67,2
Orta	33	16,4
Yetersiz	2	1,0
Çok yetersiz	1	,5
Toplam	201	100,0

Tablo 11'e göre ankete katılan öğreticilerin %67,2'si mesleki bilgi açısından kendini "yeterli", %14,9'u "oldukça yeterli" gördüğü anlaşılmaktadır. Bu durumda mesleki bilgi açısından kendini iyi durumda görenlerin oranı %82,1'dir. "Orta" görenlerin oranı %16,4, "yetersiz" gören %1, "çok yetersiz" gören ise %0,5'dir. Yaz Kur'an Kursu öğreticilerinin büyük çoğunluğunun (%82,1) mesleki bilgi açısından kendine güvendiği gözlenmiştir.

Tablo 12. Öğreticilerin Pedagojik Formasyon (Öğretmenlik Bilgisi) Açısından Kendilerini Değerlendirme Durumu:

Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin mesleki bilgi konusunda yeterli olmaları yanında, bu bilgilerin nasıl öğretileceğini de bilmeleri gerekmektedir. Bir öğretmenin kişilik özellikleri, genel kültürü ve öğretim yapacağı alanla ilgili bilgisi ne kadar iyi olursa olsun, öğretmenlik bilgi ve beceri bakımından yeterli olmaması durumunda mesleğinde başarılı olmasını beklemek zordur.

Ankete katılan öğretmenlerin pedagojik formasyon (öğretmenlik bilgisi) açısından kendilerini nasıl gördükleri ile ilgili soruya verdikleri cevapların dağılımı ile ilgili tablo aşağıda sunulmuştur.

	S	%
Oldukça yeterli	21	10,4
Yeterli	106	52,7
Orta	68	33,8
Yetersiz	6	3,0
Toplam	201	100,0

Tablo 12’de görüldüğü üzere ankete katılan öğretmenlerin %52,7’si pedagojik formasyon açısından kendini “yeterli”, %10,4’ü “oldukça yeterli” görmektedir. Bu durumda öğretmenlerin %63,1’i pedagojik formasyon açısından kendini iyi durumda görmektedir. Öğretmenlerin, pedagojik formasyon açısından kendilerini yeterli görme oranı, mesleki bilgi açısından kendilerini yeterli görme oranına göre düşüktür. “Orta” görenlerin oranı %33,8, “yetersiz” görenlerin oranı %3, “çok yetersiz” gören ise yoktur.

Tablo 13. Öğreticilerin Mesleki ve Pedagojik Formasyon Bilgileri Bakımından Kendilerini Yenileme Durumu:

Anket formunda öğretmenlerin kendilerini yenileme ve geliştirme durumlarını izlemek ve bir bakıma da yukarıda sorulan mesleki ve pedagojik formasyon ile ilgili

yeterliliklere verilen cevapları test etmek maksadıyla bazı sorulara yer verilmiştir. Bu sorulara verilen cevapların dağılımını gösteren tablo aşağıda sunulmuştur.

	S	%
Kur'an mealini baştan sona okudum	98	48,8
Tecvid ve talim usulleriyle ilgili bir kitabı baştan sona okudum	75	37,3
Ergenlik/Gençlik psikolojisi ile ilgili bir kitabı baştan sona okudum	7	3,5
Öğretim Yöntem ve Teknikleri ile ilgili bir kitabı baştan sona okudum	4	2,0
Diyanet İşleri Başkanlığı Yönetmeliklerinde Yaz Kur'an Kursu ile ilgili bölümleri baştan sona okudum	17	8,5
Toplam	201	100,0

Tablo 13'teki verilere göre ankete katılan öğretmenlerin mesleki bilgi, pedagojik formasyon ve yaptıkların görevin yasal zeminini oluşturan konularla ilgili yaptıkları okuma durumları şöyle oluşmuştur:

Kur'an mealini baştan sona okuyanların oranı %48,8, tecvid ve talim usulleriyle ilgili bir kitabı baştan sona okuyanların oranı %37,3'dür. Öğreticilerin mesleki alanları ile ilgili kitap okudukları, kendilerini geliştikleri gözlenmektedir. Yukarı sorulan mesleki bilgi açısından kendilerini yeterli görmeleri, okudukları kitaplar vasıtasıyla doğru orantılı olarak test edilmiştir.

Ergenlik/gençlik psikolojisiyle ilgili bir kitabı baştan sona okudum diyenlerin oranı %3,5, öğretim yöntem ve teknikleriyle ilgili bir kitabı baştan sona okudum diyenlerin oranı %2'dir. Öğreticiler kendilerini pedagojik formasyon bakımından yeterli görmelerine rağmen pedagojik kitaplar okuma oranları çok düşüktür. Öğreticilerin pedagojik formasyon yönünden çok eksiklerinin olduğu gözlemlenmiştir.

Öğreticilerin yaptıkları görevin yasal zeminini oluşturan ve bir anlamda yapacakları faaliyetlerin çerçevesini belirleyen Diyanet İşleri Başkanlığı yönetmeliklerinde Yaz Kur'an Kursu ile ilgili bölümleri okuyanların oranı %8,5 ile oldukça düşüktür.

Tablo 14. Öğreticilerin Kendilerini Geliştirme ile İlgili Görüşleri

Günümüzde, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da ortaya çıkan ihtiyaçlara paralel olarak yeni yaklaşımlar ve stratejiler geliştirilmektedir. Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin de bu gelişmelerden haberdar olması ve sürekli olarak kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Bu anlamda Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin kendilerini geliştirmek için neler yaptıkları sorulmuş, bununla ilgili cevapların dağılımı da aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

	S	%
Mesleki bilgimi artıran yayınları takip ederim	134	66,7
Genel kültürümü artıran yayınları takip ederim	22	10,9
Mesleğimle ilgili konferans, seminer gibi etkinlikleri takip ederim	18	9,0
Meslektaşlarımla işbirliği yaparım	16	8,0
Bilgisayar, internet vb. araçlardan yararlanırım	11	5,5
Toplam	201	100,0

Tablo 14'e göre ankete katılan öğretmenlerde mesleki bilgimi artıran yayınları takip ederim diyenlerin oranı %66,7, genel kültürümü artıran yayınları takip ederim diyenlerin oranı %10,9, mesleğimle ilgili konferans, seminer gibi etkinlikleri takip ederim diyenlerin oranı %9, meslektaşlarımla işbirliği yaparım diyenlerin oranı %8, bilgisayar, internet vb. araçlardan yararlanırım diyenlerin oranı %5,5'dir. Görüldüğü gibi öğretmenlerin büyük çoğunluğu mesleki bilgilerini artıran yayınların takip etmektedir. Sosyal ilişkilerde iletişimi sağlayan konferans, seminer gibi etkinlikleri takip etme ve meslektaşlarla işbirliği yapma oranları düşüktür.

Günümüzde gelişmeleri ve bilgi akışını yakından takip edebilmek için en önemli araçlardan biri olan bilgisayar ve internetten yararlananların oranının oldukça düşük (%5,5) olmasına dikkat çekmekte yarar olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 15. Öğreticilerin Derslerde Kullandığı Öğretim Yöntemleri ile İlgili Görüşleri:

	S	%
Ezberleme	51	25,4
Takrir (Anlatım)	94	46,8
Tartışma	6	3,0
Soru - Cevap	22	10,9
Konunun özelliğine göre çeşitli yöntemler	28	13,9
Toplam	201	100,0

Tablo 15'deki verilere göre ankete katılan öğretmenlerin %46,8'i derslerde anlatım (takrir) yöntemini , %25,4'ü ezberleme yöntemini kullandığı görülmektedir. Takrir ve ezberleme yöntemi klasik olarak bilinen, öğretmen veya öğretmen merkezli yöntem olarak tanımlanmaktadır. Öğreticilerin %72,2'si derslerde klasik yöntemleri kullanmaktadır. Konunun özelliğine göre çeşitli yöntemler kullanım oranı %13,9, soru-cevap yöntemi %10,9 ve tartışma yöntemi ise %3'tür. Öğrenen merkezli yöntemler olarak bilinen konunun özelliğine göre, soru-cevap, tartışma yöntemleri kullanım oranı %27,8'le oldukça düşüktür.

Gerek yüz yüze görüşmelerde gerekse yukarıdaki veriler ışığında öğretmenlerin öğretimleri ile ilgili eksiklikleri gözlemlenmiştir. Bu konuda gayret etmeleri ve hizmet öncesi eğitimle desteklenmeleri gerekmektedir.

Tablo 16: Öğreticilerin Ezber Yaptırırken Takip Edilen Yöntem ile İlgili Görüşleri

Ezber çalışmalarında kısa ve kolay ezberlenebilen dua, ayet ve surelerden başlanarak tedrici bir gelişme sağlanması esastır. Ezberletilecek metin önce öğrencilerin önünde öğretici tarafından dikkatlice okunmalı, sonra öğrencilere yüzünden yeteri kadar okutulmalı ve hatasız okuma sağlandıktan sonra ezberletilme yoluna gidilmelidir.

Bu soruda Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin ezber yaptırmadan önce yanlış ezberlemeye engel olmak için herhangi bir önlem alıp almadıkları öğrenilmek istenmiş, bununla ilgili soruya öğretmenlerin verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

	S	%
Ezberlenecek yeri öğrenciye ödev olarak veririm, hazır olunca da dinlerim	25	12,4
Ezberlenecek yeri önce birlikte tekrar tekrar okuruz sonra pekiştirmek üzere eve ödev veririm, hazır olunca da dinlerim	150	74,6
Ezberlenecek yeri önce ayet ayet ezberletip sonra ayetleri birleştirip tümünü ezbere okumasını sağlarım	19	9,5
Ezberlenecek yeri sondan başlayarak başa doğru ayet ayet ezberlemesini sağlarım	7	3,5
Toplam	201	100,0

Tablo 16'da görüldüğü üzere ankete katılan öğretmenlere, öğrencilere sure ve duaları ezberletirken hangi yöntemi kullandığı sorulduğunda %74,6'sı ezberlenecek yeri önce birlikte tekrar tekrar okutup sonra eve ödev verme ve hazır olunca da dinleme yöntemini kullandığını belirtmektedir. Ezberlenecek sure ve duaların hatalı ezberlenmemesi için bu yöntemin uygun olduğu ve öğretmenlerin büyük bölümü tarafından bu yöntemin kullanıldığı görülmektedir. Ezberlenecek yeri öğrenciye ödev olarak veririm, hazır olunca dinlerim diyenlerin oranı %12,4, ezberlenecek yeri önce

ayet ayet ezberletip sonra ayetleri birleştirip tümünü ezbere okumasını sağlarım diyenlerin oranı %9,5, ezberlenecek yeri sondan başlayarak baş doğru ayet ayet ezberlemesini sağlarım diyenlerin oranı ise %3,5'tir.

Tablo 17. Öğreticilerin Yaz Kur'an Kurslarında Öğretilen Sure ve Duaların Meallerinin Öğretilmesi Hakkındaki Görüşleri

İbadetler için gerekli olan sure, ayet ve duaları doğru ezberletmek kadar, bunların meallerini öğretmek de Yaz Kur'an Kurslarından beklentiler arasındadır. Bu konuyla ilgili öğretmenlerin kanaatleri öğrenilmek istenmiş, verilen cevapların dağılımını gösteren tablo aşağıda sunulmuştur.

	S	%
Evet	149	74,1
Bazen	48	23,9
Hayır	4	2,0
Toplam	201	100,0

Öğrencilere öğrettiğiniz sure ve duaların mealleri de mutlaka öğretilmeli mi sorusuna, tablo 17'de görüldüğü üzere ankete katılan öğretmenlerin %74,1'i "evet", %23,9'u "bazen", %2'si ise "hayır" cevabı vermektedir. Sadece sure ve duaların değil pek çok dini bilginin ezberletilmesi en yaygın geleneksel yöntemlerdendir. Bunlar bir Müslüman hayatı için gerekli olsa da günümüzde ezber yöntemi tek başına yeterli bulunmamaktadır. İnsan zihninde mevcut olup da kişilik bazında yayılmamış, yani özümsememiş bilgilerin pratik hayatta değeri çok azdır, uygulamaya geçirilmesi ve davranışlara aksettirilmesi bilgilerin pratik değerini arttırmaktadır. Öğreticilerin büyük bölümünün öğretilen sure ve duaların meallerinin de mutlaka öğretilmeli görüşünde olmaları olumlu bulunmuştur.

Tablo 18. Öğreticilerin Ders Kitapları Dışında Eğitim Araç-Gereç Kullanım Durumu

Eğitim araç-gereçleri, derslerin aktif ve verimli geçmesinde, programlarda yer alan hedef davranışların öğrenciye kazandırılmasında öğreticinin en önemli yardımcılardır. Bu soruda Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin ders işlerken, ders kitapları dışında hangi araç-gereçleri kullandıkları sorulmuş ve verilen cevapların dağılımını gösterir tablo aşağıda sunulmuştur.

	S	%
Kullanmıyorum	18	9,0
Meal, hadis vb. yardımcı kitaplar	111	55,2
Dergi, hikaye, kıssa vb. kitaplar	52	25,9
TV, bilgisayar, VCD vb. yardımcı araç-gereçler	20	10,0
Toplam	201	100,0

Eğitim araç-gereçleri, derslerin aktif ve verimli geçmesinde, programlarda yer alan hedef davranışların öğrenciye kazandırılmasında öğreticinin en önemli yardımcılardır. Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin ders işlerken, ders kitapları dışında hangi araç-gereçleri kullandığı da sorulmuştur. Bu soruya verilen cevapların dağılımı tablo 18'de gösterilmiştir. Bu verilere göre ankete katılan öğretmenlerin %55,2'si meal, hadis vb. yardımcı kitaplar, %25,9'u dergi, hikaye, kıssa vb. kitaplar, %10'nu TV, bilgisayar, VCD vb. yardımcı araç-gereçler kullandığını belirtmektedir. Kullanmıyorum diyenlerin oranı ise %9'dur.

Kurslara katılan öğrencilerin gelişim dönemi dikkate alındığında, öğretmenlerin yarısından fazlasının kullandığı meal, hadis kitapları, öğrenciler için yeterince ilgi çekici olmadığı düşünülmektedir. Öğrencilerin ilgisini çekecek, onları motive edecek TV, bilgisayar, VCD vb. yardımcı araç-gereç kullanım oranı oldukça düşüktür. Oysa günümüzde eğitim-öğretimi daha etkili, zevkli ve verimli hale getirecek çok çeşitli teknolojik cihazlar bulunmaktadır. Öğreticilerin bunları yeterince kullanmasının iki temel nedeni olduğunu düşünüyoruz. Birincisi, ekonomik imkanların sınırlılığı; ikincisi de bu cihazları yeterince tanımamak veya kullanmasını bilmemek. Bu

durumda kursların ekonomik yönden desteklenmesi yanında öğretmenlere bunların tanıtılması ve kullanılmasının öğretilmesi gerekmektedir. Son yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığını tarafından Görsel-İşitsel Materyal Seti 1-2 hazırlanması ve öğretmenlerin hizmetine sunulması, Yaz Kur'an Kurslarına büyük katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Tablo 19. Öğreticilerin Yaz Kur'an Kurslarından Öncelikli Beklenti Durumu

	S	%
Kur'an okumasını ve namaz surelerini öğrenmek	43	21,4
Namaz, oruç gibi dini ibadetlerin öğretimi yanında din sevgisi ve şuurunun kazandırılması	123	61,2
Sosyal hayatta gerekli olan temel dini bilgilerin öğretilmesi	28	13,9
Toplum içindeki genel ahlak kurallarının öğretilmesi	7	3,5
Toplam	201	100,0

Tablo 19'da görüldüğü üzere ankete katılan öğretmenlere Yaz Kur'an Kurslarından öncelikli beklentinin ne olduğu sorulduğunda, %61,2'si namaz, oruç gibi dini ibadetlerin öğretimi yanında din sevgisi ve şuurunun kazandırılması, %21,4'ü Kur'an okumasını ve namaz surelerini öğrenmek, %13,9'u sosyal hayatta gerekli olan temel dini bilgilerin öğretilmesi, %3,5'i ise toplum içindeki genel ahlak kurallarının öğretilmesi cevabını vermiştir.

3- ARAŞTIRMAYA KATILAN YAZ KUR'AN KURSU ÖĞRETCİLERİNİN YAZ KUR'AN KURSLARI EĞİTİM- ÖĞRETİM SÜRECİ VE ETKİNLİKLERİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Planlı ve kontrollü eğitimin temelini program oluşturmaktadır. Formal eğitim organizasyonunda sistemdeki faaliyetlere rehberlik edecek olan amaçların yanında öğrenciler, muhteva, öğretim kadrosu, öğrenme materyalleri, fiziksel imkanlar, teknoloji, mevzuat, araç-gereç vb. öğelere ihtiyaç vardır.

Profesyonel anlamda eğitimin planlı, organize olması gerekliliği eğitimin her aşamasında programa bağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Programda; amaçlar-hedefler, muhteva-kapsam-içrek, eğitim durumları ve değerlendirme olmak üzere dört temel unsur yer almaktadır. Amaçlar, öğrencilere muhtevanın seçiminde, eğitim durumlarının hazırlanmasında ve değerlendirme sürecinde rehberlik eder. Öğretimin temel amacı, hedeflere ulaşmaktır. Öğretim sürecinde öğrencilere kazandırılacak bilgiler muhtevayı oluşturur. Öğrencilerin hedeflere ulaşmaları için geçirmeleri gereken öğrenme yaşantılarını sağlayacak dış koşulların düzenlenmesine eğitim durumları denir. Bu amaçla çeşitli yöntem ve tekniklerden ve bunları destekleyen öğretim materyallerinden yararlanılır. Öğretim sürecinin son ögesi değerlendirmedir. Bu aşamada öğrencilerin hedeflere ulaşma durumları çeşitli ölçme araçları ile tespit edilmeye çalışılır.⁴⁴

⁴⁴ Münire Erden, Eğitim Bilimlerine Giriş, Arkadaş Yayınları, s. 19-20, Ankara 2007.

3.1. Öğreticilerin Yaz Kur'an Kurslarının Amaçları Hakkındaki Görüşleri

Eğitim sürecinin temelini oluşturan amaçlar, öğretim muhtevasının ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin belirlenmesinde kılavuz rolündedir. Amaçlar eğitimin rolünü, sorumluluğunu ve fonksiyonunu belirler. Eğitim politikasının tayininde, öğretim içerik ve etkinliklerinin seçiminde rehberlik eder. Öğrencinin neyi ne kadar öğreneceğini, neleri yapmaktan sorumlu olduğunu gösterir.⁴⁵

Ankete katılan öğretmenlere “Yaz Kur'an Kurslarının amaçları hakkında ne düşünüyorsunuz?” şeklinde sorulan soruya, olumlu ve olumsuz alternatif görüşler içeren katılım sorularına verilen cevapların dağılımı aşağıdaki tabloda görüldüğü şekilde oluşmuştur.

⁴⁵ Münire Erdem, Eğitim Bilimlerine Giriş, Arkadaş Yayınları, s. 21, Ankara 2007.

Tablo 20. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kurslarının Amaçları İle İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri

Yaz Kur'an Kursları'nın amaçları hakkında ne düşünüyorsunuz?	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Amaçlar öğrenim süresi için oldukça ağır ve gerçekleştirilebilir değildir.	53	26,4	62	30,8	16	8,0	58	28,9	12	6,0	201	100,0
Amaçlar öğretim programına uygun belirlenmiştir.	26	12,9	129	64,2	15	7,5	28	13,9	3	1,5	201	100,0
Amaçlar öğrencinin gelişim özelliklerine uygun değildir.	15	7,5	52	25,9	28	13,9	88	43,8	18	9,0	201	100,0
Amaçlar öğrenci ve öğrenci velilerinin beklentilerine cevap verebilecek şekilde oluşturulmuştur.	27	13,4	106	52,7	25	12,4	36	17,9	7	3,5	201	100,0

Tablo 20’de görüldüğü üzere ankete katılan öğretmenlerin %57,2’si Yaz Kur’an Kursu amaçlarının öğrenim süresi için oldukça ağır ve gerçekleştirilebilir değildir, görüşüne katıldığını “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde belirtirken, %8 bu konuda kararsız kalmakta, %34,9’u ise “amaçların öğrenim süresi için oldukça ağır ve gerçekleştirilebilir değildir” görüşüne “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” şeklinde katılmadıklarını belirtmiştir. Cevapların dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin yarısından fazlasının, Yaz Kur’an Kurslarının amaçlarının

öğrenim süresi için oldukça ağır olduğunu ve gerçekleştirilemez buldukları görülmektedir.

Yaz Kur'an Kurslarının amaçları hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla, "Amaçlar öğretim programına uygun belirlenmiştir." şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, ankete katılan öğretmenlerin %77,1'i "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" şeklinde olumlu cevap verirken, %7,5'i kararsız kalmakta, geriye kalan %14,4 ise "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" şeklinde olumsuz cevap vermiştir. Cevapların dağılımı esas alındığında, öğretmenlerin büyük bir kısmının Yaz Kur'an Kurslarının amaçlarının öğretim programına uygun belirlendiği görüşünde oldukları söylenebilir.

Ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur'an Kurslarının amaçları hakkındaki görüşlerini tespit etmek amacıyla; "Amaçlar öğrencinin gelişim özelliklerine uygun değildir." şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %52,8'i "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" şeklinde cevap verirken, %13,9'u kararsız kalmakta, %33,4'ü ise "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Cevapların dağılımı esas alındığında, öğretmenlerin yarıdan fazlasının amaçların öğrencinin gelişim özelliklerine uygun olduğu kanaatinde olduğu, söylenebilir.

Yine ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur'an Kurslarının amaçları hakkındaki görüşlerini belirlemek üzere: "Amaçlar öğrenci ve öğrenci velilerinin beklentilerine cevap verebilecek şekilde oluşturulmuştur." şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %66,1'i "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" şeklinde olumlu cevap verirken, %12,4'ü kararsız kalmakta, %21,4'ü ise "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" seçeneklerini işaretleyerek bu konuda olumsuz bir görüş beyan etmiştir. Cevapların dağılımı esas alındığında, öğretmenlerin çoğunluğu (%66,1'i) amaçların öğrenci ve öğrenci velilerinin beklentilerine cevap verebilecek şekilde oluşturulduğu görüşündedir, denebilir.

3.2. Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı Hakkındaki Görüşleri

Öğretim programı, öğretim faaliyetlerinin kim tarafından, nerede, ne zaman ve nasıl gerçekleştirileceğini gösteren bir taslaktır. Öğretim programı, öğretim etkinliklerinde kılavuzluk yanında, düzenli ve planlı çalışma ve öğretimde verimliliği artırma gibi önemli faydalar sağlar.⁴⁶ Yaz Kur'an Kurslarında, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2005 yılında hazırlanan, kur sistemine dayalı yeni bir öğretim programı uygulamaya koyulmuştur.

⁴⁶ Mustafa Öcal, Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2005, s. 171-172.

Tablo 21. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursları İçin Hazırlanan Öğretim Programı (Derslerde Okutulan Konular) İle İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri

Yaz Kur'an Kursları için hazırlanan öğretim programı (derslerde okutulan konular) hakkında ne düşünüyorsunuz?	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Öğretim programı teorik olarak öğrenim ilke ve tekniklerine uygun olarak hazırlanmıştır.	35	17,4	126	62,7	20	10,0	18	9,0	2	1,0	201	100,0
Öğretim programı uygulanabilir değildir.	11	5,5	44	21,9	25	12,4	110	54,7	11	5,5	201	100,0
Öğretim programı ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programının tekrarı görüntüsü vermektedir.	10	5,0	62	30,8	32	15,9	86	42,8	11	5,5	201	100,0
Öğretim programı çocukların gelişim özellikleri ve öğrenim ilkelerine uygun hazırlanmıştır.	29	14,4	125	62,2	19	9,5	23	11,4	5	2,5	201	100,0

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, ankete katılan öğretmenlerin %79,1'i "Öğretim programı teorik olarak öğrenim ilke ve tekniklerine uygun hazırlanmıştır." şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" şeklinde olumlu cevap verirken, %10'nu kararsız kalmakta, %10'nu da "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" seçeneklerini işaretleyerek soruya olumsuz cevap vermiştir. Cevapların dağılımı esas alındığında, öğretmenlerin büyük kısmı öğretim programının teorik olarak öğrenim ilke ve tekniklerine uygun olarak hazırlandığı görüşünde olduğu söylenebilir.

Yaz Kur'an Kursları için hazırlanan öğretim programı hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla; "Öğretim programı uygulanabilir değildir." şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, ankete katılan öğretmenlerin %60,2'si "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" şeklinde cevap verirken, %12,4'ü kararsız kalmakta, %27,4'ü ise "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Cevapların dağılımı esas alındığında, öğretmenlerin %60,2'si öğretim programının uygulanabilir olduğu kanaatini taşıdığı söylenebilir.

Ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur'an Kursları için hazırlanan öğretim programı hakkındaki düşüncelerini tespit etmek amacıyla; "Öğretim programı İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programının tekrarı görüntüsü vermektedir." şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %48,3'ü "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" şeklinde cevap bildirirken, %15,9'u kararsız kalmakta, %35,8'i ise "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" seçeneğini işaretleyerek cevaplamıştır. Cevapların dağılımına bakıldığında öğretmenlerin, öğretim programının İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programının tekrarı görüntüsü vermektedir görüşünde tam bir kanaat belirleyemedikleri söylenebilir. Bu görüşe katılmayanların oranı daha yüksek olmasına karşılık, bu oranın %50'nin altında olduğu görülmektedir.

Yine ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur'an Kursları için hazırlanan öğretim programı hakkındaki düşüncelerini belirlemek üzere; "Öğretim programı çocukların gelişim özellikleri ve öğrenim ilkelerine uygun hazırlanmıştır." şeklinde oluşturulan

katılım sorusuna, üreticilerin %76,6'sı “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde olumlu cevap verirken, %9,5'i kararsız kalmakta, %13,9'u ise “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” şeklinde olumsuz cevap vermiştir. Cevapların dağılımı esas alındığında, üreticilerin çoğu üretim programının çocukların geleişim özellikleri ve renim ilke ve tekniklerine uygun hazırlandığı görüşünde olduğu söylenebilir.

3.3. Yaz Kur'an Kursu reticileri Hakkındaki Görüşleri

Yaz Kur'an kurslarında Kur'an kursu üreticileri, imam-hatip ve müezzin-i kayyımlar ile müftülükçe uygun görülecek kişiler, üreticilik yapmak üzere görevlendirilmektedir. Yaz Kur'an Kursları retim Programının tam olarak uygulanabilmesi için üreticilerin, mesleki alan ve pedagojik formasyon bilgisi donanımına sahip olması gerekir. Bu başlık altında üreticilerin kendilerini mesleki alan, pedagojik, genel kültür bilgisi ve üretim metotları ile ilgili kendilerini nasıl değerlendirdikleri renilmeye çalışılacaktır.

Tablo 22. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursu Öğreticileri İle İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri

Yaz Kur'an Kursları öğretmenleri hakkında ne düşünüyorsunuz?	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Yaz Kur'an Kursları öğretmenleri mesleki bilgi bakımından yeterlidir.	26	12,9	107	53,2	28	13,9	32	15,9	8	4,0	201	100,0
Yaz Kur'an Kursları öğretmenlerinin pedagojik formasyon bilgileri yetersizdir.	25	12,4	83	41,3	34	16,9	53	26,4	6	3,0	201	100,0
Yaz Kur'an Kursları öğretmenlerinin genel kültürleri bilgileri yeterlidir.	13	6,5	95	47,3	40	19,9	47	23,4	6	3,0	201	100,0
Yaz Kur'an Kursları öğretmenlerinin öğretimle ilgili yeterlilikleri oldukça zayıftır.	11	5,5	41	20,4	31	15,4	94	46,8	24	11,9	201	100,0

Yukarıdaki tabloya göre ankete katılan öğretmenlerin %66,1'i "Yaz Kur'an Kursları öğretmenleri mesleki bilgi bakımından yeterlidir." görüşüne "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" seçenekleriyle olumlu cevap belirtirken, %13,9'u

kararsız kalmakta, %19,9'u ise "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" şeklinde olumsuz cevap vermiştir. Cevapların dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin kendilerini mesleki bilgi bakımından yeterli görme oranı %66,1 olmasına rağmen kararsız ve bu görüşe katılmama oranı ise beklenenden yüksek çıkmıştır. Bu durumda öğretmenlerde özgüven eksikliği olduğu söylenebilir.

Yaz Kur'an Kursu öğretmenleri hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla; "Yaz Kur'an Kursları öğretmenlerinin pedagojik formasyon bilgileri yetersizdir." şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, ankete katılan öğretmenlerin %53,7'si "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" şeklinde cevap verirken, %16,9'u kararsız kalmakta, %29,4'ü ise "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Cevapların dağılımı esas alındığında, ankete katılan öğretmenlerin yarıdan fazlası Yaz Kur'an Kursları öğretmenlerinin pedagojik formasyon bilgileri yetersizdir görüşünde oldukları görülmektedir.

Ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur'an Kursu öğretmenleri hakkındaki görüşlerini tespit etmek üzere; "Yaz Kur'an Kursları öğretmenlerinin genel kültürleri bilgileri yeterlidir." şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %53,8'i "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" şeklinde olumlu cevap verirken, %19,9'u kararsız kalmakta, %26,4'ü ise "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" seçeneğini işaretleyerek olumsuz cevap vermiştir. Cevapların dağılımı esas alındığında, öğretmenlerin yarısı genel kültür bilgileri bakımından kendilerini yeterli gördüğü, kararsız ve olumsuz cevap verenlerin oranlarının yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu durumun öğretmenlerin kendilerine karşı güvensizliklerin kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yine Ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur'an Kursu öğretmenleri hakkındaki görüşlerini belirlemek üzere; "Yaz Kur'an Kursları öğretmenlerinin öğretimle ilgili yeterlilikleri oldukça zayıftır." şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %57,7'si "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" şeklinde olumsuz cevap verirken, %15,4 kararsız kalmakta, %25,9'u ise "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" seçeneğini işaretleyerek olumsuz cevap vermiştir. Cevapların dağılımı esas

alındığında, ankete katılan öğreticilerin yarından fazlası öğreticilerin öğretimle ilgili yeterlilikleri oldukça zayıftır görüşüne katılmadıkları grlmektedir.

Tablo 22'nin tümü dikkate alındığında ankete katılan ğreticilerin Yaz Kur'an Kursu ğreticileri hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanan, alternatif katılım sorularına öğreticilerin verdiği cevaplar çelişmektedir. Öğreticilerin pedagojik formasyon bilgilerinin yetersiz olduğu görüşüne %53,7 katılırken; yine aynı konuyla ilgili öğreticilerin öğretimle ilgili yeterlilikleri oldukça zayıftır görüşüne %57,7 katılmamaktadırlar.

3.4. Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursu Öğrencileri Hakkındaki Görüşleri

Bu başlık altında, oluşturulan alternatif katılım sorularıyla ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur'an Kursu öğrencileri ile ilgili görüşleri belirlenmeye çalışılacaktır.

Tablo 23. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursu Öğrencileri İle İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri

Yaz Kur'an Kursları öğrencileri hakkında düşünüyorsunuz?	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Öğrenciler çok farklı eğitim seviyesine sahiptirler.	65	32,3	105	52,2	7	3,5	22	10,9	2	1,0	201	100,0
Öğrencilerin kursa ilgileri oldukça yüksektir.	22	10,9	83	41,3	20	10,0	69	34,3	7	3,5	201	100,0
Öğrenciler kursa ailelerinin zorlamaları veya yönlendirmeleri sonucu katılıyorlar.	7	3,5	71	35,3	22	10,9	79	39,3	22	10,9	201	100,0
Öğrenciler farklı bilgi seviyesine sahip oldukları için kurslarda çabuk sıkılıyorlar.	36	17,9	104	51,7	15	7,5	39	19,4	7	3,5	201	100,0

Tablo 23’de görüldüğü gibi, ankete katılan öğretmenlerin %84,5’i Yaz Kur’an Kursu öğrencileri çok farklı eğitim seviyesine sahiptirler görüşüne katıldığını “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde belirtirken, %3,5’i kararsız kalmakta, %11,9’u ise “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Yaz Kur’an Kursu öğrencilerini, ilköğretimin 5. sınıfını tamamlayan ve üzerinde öğrenim gören ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Kurslarda genelde tek öğretici bulunduğu için her yaş ve sınıftan öğrenciler aynı ortamda ders görmektedirler. Cevapların dağılımına bakıldığında da, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğrencilerin çok farklı eğitim seviyesine sahip olduklarını belirtmektedirler.

Yaz Kur’an Kursu öğrencileri hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla; “Öğrencilerin kursa ilgileri oldukça yüksektir.” şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %51,2’si “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde olumlu cevap verirken, %10’nu kararsız kalmakta, %37,82’i ise “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” şeklinde olumsuz cevap vermiştir. Cevapların dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin yarısı öğrencilerin kursa ilgilerinin oldukça yüksek olduğu görüşündeyken, bu görüşe katılmayanların oranı ise oldukça yüksek gözükmektedir.

Ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur’an Kursu öğrencileri hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla; “Öğrenciler kursa ailelerinin zorlamaları veya yönlendirmeleri sonucu katılıyorlar.” şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %50,2’si “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” şeklinde olumsuz cevap verirken, %10,9 kararsız kalmakta, %38,8’i ise “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” seçeneğiyle bu görüşe katılmaktadır. Cevapların dağılımı esas alındığında, öğretmenlerin yarısı öğrenciler kurs ailelerinin zorlamaları veya yönlendirmeleri sonucu katılıyor görüşüne katılmazken, bu görüşe katılanların oranı ise oldukça yüksek gözükmektedir.

Yine ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur’an Kursu öğrencileri hakkındaki düşüncelerini tespit etmek üzere; “Öğrenciler farklı bilgi seviyesine sahip oldukları

için kurslarda çabuk sıkılıyorlar.” şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %69,6’sı “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde olumlu cevap verirken, %7,5’i kararsız kalmakta, %22,9’u ise “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” seçeneğiyle olumsuz cevap vermiştir. Cevapların dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrencilerin farklı bilgi seviyesine sahip oldukları için çabuk sıkılıyorlar görüşünde olduğu söylenebilir.

3.5. Öğreticilerin Yaz Kur’an Kursu Ders Kitapları Hakkındaki Görüşleri

Eğitim-öğretim sürecinin etkili ve verimli bir şekilde işleyebilmesi için diğer faktörler yanında başta ders kitapları olmak üzere bunları destekleyecek araç-gereç ve niteliği de önem taşımaktadır. Ders kitapları çeşitli duyulara hitap ettiği oranda eğitimin daha kalıcı ve etkili olmasını sağlar. Bu başlık altında, öğretmenlerin Yaz Kur’an Kursu ders kitapları ile ilgili görüşleri alternatif katılım sorularıyla belirlenmeye çalışılacaktır.

Tablo 24. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursu Ders Kitapları İle İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri

Diyaret İşleri Başkanlığı tarafından Yaz Kur'an Kursları için hazırlanan ders kitapları hakkında ne düşünüyorsunuz?	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Ders kitapları oldukça sistematik ve kolay hazırlanmıştır.	54	26,9	100	49,8	10	5,0	32	15,9	5	2,5	201	100,0
Ders kitapları çok karmaşık, ben bile anlamakta zorlanıyorum.	8	4,0	24	11,9	12	6,0	126	62,7	31	15,4	201	100,0
Ders kitapları öğretim programına uygun hazırlanmıştır.	28	13,9	141	70,1	10	5,0	20	10,0	2	1,0	201	100,0
Ders kitapları dini ve ahlaki mesajlar vermek yerine öğrencilere oyun öğretiyor.	7	3,5	21	10,4	8	4,0	119	59,2	46	22,9	201	100,0

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, ankete katılan öğretmenlerin, %76,7'si Yaz Kur'an Kursları ders kitaplarının oldukça sistematik ve kolay hazırlandığı görüşüne katıldığını, “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde belirtirken, %5'i kararsız kalmakta, %18,4'ü ise “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek bu görüşe katılmamaktadırlar. Cevapların dağılımı esas alındığında, öğretmenlerin çoğu ders kitapları oldukça sistematik ve kolay hazırlandığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Yaz Kur'an Kursları için hazırlanan ders kitapları hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla; "Ders kitapları çok karmaşık, ben bile anlamakta zorlanıyorum." şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %78,1'i "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" şeklinde cevap verirken, %6'sı kararsız kalmakta, %15,9'u ise "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" seçeneğini işaretleyerek bu görüşe katılmaktadırlar. Cevapların dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin çoğunluğu ders kitapları sistematik ve kolay hazırlandığı görüşündedirler.

Ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur'an Kursları için hazırlanan ders kitapları hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla; "Ders kitapları öğretim programına uygun hazırlanmıştır." şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %84'ü "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" şeklinde olumlu cevap verirken, %5'i kararsız kalmakta, %11'i ise "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" şeklinde olumsuz cevap vermiştir. Cevapların dağılımında da öğretmenler ders kitapları öğretim programına uygun hazırlandığı görüşündedirler.

Yine Ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur'an Kursları için hazırlanan ders kitapları hakkındaki görüşlerini tespit etmek amacıyla; "Ders kitapları dini ve ahlaki mesajlar vermek yerine öğrencilere oyun öğretiyor." şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %82,1'i "katılmıyorum" veya "hiç katılmıyorum" şeklinde cevap belirtirken, %4'ü kararsız kalmakta, %13,9'u ise "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Cevapların dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin büyük çoğunluğu ders kitapları dini ve ahlaki mesajlar vermek yerine öğrencilere oyun öğretiyor görüşüne katılmadığı gözlenmektedir.

3.6. Öğreticilerin Yaz Kur'an Kurslarının Öğretim Ortamı Hakkındaki Görüşleri

Yaz Kur'an Kurslarında eğitim-öğretim camilerde, Kur'an Kurslarında ve Milli Eğitim Bakanlığının izin verdiği eğitim kurumlarında yapılmaktadır. Yaz Kur'an Kursları söz konusu olunca hemen akla camiler gelmektedir. Çünkü bu kursların büyük çoğunluğu camilerde gerçekleştirilmektedir.

Tablo 25. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kursları Öğretim Ortamı (Fiziki Mekan) İle İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri

Yaz Kur'an Kursları'nı öğretim ortamı (fiziki mekan) olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Camilerde yapılması ve öğrencilerin kalabalık olması öğrenmeyi ve disiplini zorlaştırıyor.	55	27,4	98	48,8	9	4,5	32	15,9	7	3,5	201	100,0
Camilerde yapılması çocukların camiye ve din görevlilerini tanımalarına fırsat veriyor.	30	14,9	143	71,1	12	6,0	15	7,5	1	0,5	201	100,0
Camilerde yapılması öğretimde farklı ve daha fazla araç-gereç kullanımına izin vermiyor.	40	19,9	89	44,3	18	9,0	46	22,9	8	4,0	201	100,0
Kursların camilerde yapılması ibadetin huşu içerisinde yapılmasına engel oluyor.	6	3,0	23	11,4	19	9,5	108	53,7	45	22,4	201	100,0

Tablo 25’de görüldüğü üzere, ankete katılan öğretmenlerin %76,2’si Yaz Kur’an Kurslarının camilerde yapılması ve öğrencilerin kalabalık olması öğrenmeyi ve disiplini zorlaştırdığı görüşüne katıldığını “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde belirtirken, %4,5’i kararsız kalmakta, %19,4’ü ise “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek bu görüşe katılmamaktadır. Cevapların dağılımı esas alındığında, öğretmenlerin çoğunluğu kursların camilerde yapılması ve öğrencilerin kalabalık olması öğrenmeyi disiplini zorlaştırdığı görüşünde oldukları gözlenmektedir.

Yaz Kur’an Kursları öğretim ortamı ile ilgili görüşleri belirlemek amacıyla; “Camilerde yapılması çocukların camiye ve din görevlilerini tanımalarına fırsat veriyor.” şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %86’sı “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde olumlu cevap verirken, %6’sı kararsız kalmakta, %8’i ise “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” seçeneğiyle olumsuz cevap vermiştir. Cevapların dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun, kursların camilerde yapılması çocukların camiye ve din görevlilerini tanımalarına fırsat veriyor görüşünde oldukları görülmektedir.

Ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur’an Kursları öğretim ortamı ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla; “Camilerde yapılması öğretimde farklı ve daha fazla araç-gereç kullanımına izin vermiyor.” şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %65,2’si “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde cevap verirken, %9’u kararsız kalmakta, %26,9’u ise “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Cevapların dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin %65,2’si kursların camilerde yapılması öğretimde farklı ve daha fazla araç-gereç kullanımına izin vermediği görüşündedirler.

Yine ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur’an Kursları öğretim ortamı ile ilgili görüşlerini tespit etmek amacıyla; “Kursların camilerde yapılması ibadetin hışı içerisinde yapılmasına engel oluyor.” şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %76,1’i “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” şeklinde olumsuz cevap verirken, %9,5’i kararsız kalmakta, %14,4’ü ise “tamamen katılıyorum” veya

“katılıyorum” seçeneğiyle olumlu cevap vermiştir. Cevapların dağılımına göre, öğretmenlerin büyük bir kısmının, kursların camilerde yapılması ibadetin huşu içerisinde yapılmasına engel oluyor görüşüne katılmadıkları söylenebilir.

3.7. Öğreticilerin Yaz Kur'an Kurslarında Eğitim-Öğretimdeki Problemler Hakkındaki Görüşleri

Bu başlık altında öğretmenlerin, Yaz Kur'an Kurslarında eğitim-öğretim açısından karşılaştıkları problemlerle oluşturulan alternatif katılım sorularıyla, görüş ve değerlendirmeleri belirlenmeye çalışılacaktır.

Tablo 26. Ankete Katılan Öğreticilerin Yaz Kur'an Kurslarında Eğitim-Öğretimdeki Problemler İle İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri

Yaz Kur'an Kurslarında eğitim-öğretim açısından en önemli problemler nelerdir?	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Öğrencilerin yaş ve öğrenim düzeylerinin birbirinden farklı olması	82	40,8	92	45,8	8	4,0	17	8,5	2	1,0	201	100,0
Camilerde okullar gibi masalı, tahtalı sınıf ortamının olmaması	48	23,9	99	49,3	11	5,5	39	19,4	4	2,0	201	100,0
Kurslarda devam zorunluluğu olmaması ve öğrencilerin kurslara ilgisizliği	58	28,9	110	54,7	4	2,0	27	13,4	2	1,0	201	100,0
Kur sistemine dayalı Yaz Kur'an Kursları müfredatının çok karışık olması	31	15,4	65	32,3	18	9,0	79	39,3	8	4,0	201	100,0

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, ankete katılan öğretmenlerin %86,6'sı “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” seçeneğiyle Yaz Kur'an Kurslarında eğitim-öğretim açısından öğrencilerin yaş ve öğrenim düzeylerinin birbirinden farklı olmasını en önemli problem olarak görürken, %4'ü kararsız kalmakta, %9,5'i ise “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” seçeneğiyle bu görüşe katılmamaktadır. Cevapların dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin büyük bir kısmı öğrencilerin yaş ve öğrenim düzeylerinin birbirinden farklı olmasını problem olarak gördüğü gözlenmektedir.

Yaz Kur'an Kurslarında eğitim-öğretimdeki problemlerle ilgili görüşleri belirlemek amacıyla; “Camilerde okullar gibi masalı, tahtalı sınıf ortamının olmaması.” şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %73,2'si “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde olumlu cevap verirken, %5,5'i kararsız kalmakta, %21,4'ü ise “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” seçeneğiyle olumsuz cevap vermiştir. Cevapların dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin çoğunluğu camilerde okullar gibi masalı, tahtalı sınıf ortamının olmamasını problem olarak görmektedirler.

Ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur'an Kurslarında eğitim-öğretimdeki problemlerle ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla; “Kurslarda devam zorunluluğu olmaması ve öğrencilerin kurslara ilgisizliği.” şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %83,6'sı “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde olumlu cevap verirken, %2'si kararsız kalmakta, %14,4'ü ise “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” seçeneğiyle olumsuz cevap vermiştir. Cevapların dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin büyük bir kısmı kurslarda devam zorunluluğunun olmaması ve öğrencilerin kurslara ilgisizliğini problem olarak görmektedirler.

Yine ankete katılan öğretmenlerin Yaz Kur'an Kurslarında eğitim-öğretimdeki problemlerle ilgili görüşlerini tespit etmek amacıyla; “Kur sistemine dayalı Yaz Kur'an Kursları müfredatının çok karışık olması.” şeklinde oluşturulan katılım sorusuna, öğretmenlerin %47,7'si “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde cevap verirken, %9 kararsız kalmakta, %43,3'ü ise “katılmıyorum” veya “hiç katılmıyorum” seçeneğiyle cevap vermiştir. Cevapların dağılımına bakıldığında

öğreticilerin, kur sistemine dayalı Yaz Kur'an Kursları müfredatını tam olarak kavrayamadıkları ve problem olma noktasında tam bir görüş belirleyemedikleri görülmektedir.

3.8. Yaz Kur'an Kursları İçin Hazırlanan Görsel-İşitsel Materyal Seti Hakkındaki Görüşleri

Bu başlık altında öğretmenlerin, Yaz Kur'an Kursları için hazırlanan "Görsel-İşitsel Materyal Seti" ile ilgili görüşleri belirlenmeye çalışılacaktır.

Tablo 27. Ankete Katılan Öğreticilerin Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Yaz Kur'an Kurslarında Görevli Personelin Eğitime Yönelik Hazırlanan "Görsel-İşitsel Materyal Seti" ile İlgili Görüş ve Değerlendirmeleri

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Yaz Kur'an Kurslarında görevli personelin eğitime yönelik hazırlanan "Görsel-İşitsel Materyal Seti" hakkında ne düşünüyorsunuz?	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Materyal setini henüz görmedim.	68	33,8	107	53,2	8	4,0	18	9,0			201	100,0
Materyal seti derslerin daha iyi anlatılmasında öğretmenler için faydalı bir rehber olacaktır.	9	4,5	65	32,3	125	62,2	1	0,5	1	0,5	201	100,0
Materyal setini kullanmak için gerekli araç-gereçlerimiz(bilgisayar, projektör gibi) yok.	27	13,4	45	22,4	114	56,7	11	5,5	4	2,0	201	100,0
Materyal seti herkes tarafından kavranıp uygulanabilir değil.	5	2,5	22	10,9	141	70,1	28	13,9	5	2,5	201	100,0

Yukarıdaki tabloya göre, öğreticilerin %87’si Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Yaz Kur’an Kurslarında görevli personelin eğitimine yönelik hazırlanan “Görsel-İşitsel Materyal Seti”ni henüz görmediğini, “tamamen katılıyorum” veya “katılıyorum” şeklinde cevap vererek belirtirken, %4’ü kararsız kalmakta, %9’u ise “katılmıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Cevapların dağılımına göre öğreticilerin büyük bir kısmı tarafından “Görsel-İşitsel Materyal Seti” henüz görülmediği anlaşılmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Yaz Kur’an Kurslarında görevli personelin eğitimine yönelik hazırlanan “Görsel-İşitsel Materyal Seti” ile ilgili görüşleri belirlemek üzere oluşturulan diğer katılım sorularına, öğreticiler materyal setini henüz görmediği için, öğreticilerin büyük bir kısmı “kararsızım” şeklinde cevap vermiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Sonuçlar

Yaz Kur'an Kurslarını diğer kurslardan ve örgün eğitimden ayıran en önemli özellik, isteğe bağlı oluşu, çoğu camilerde açılması ve ağırlıklı olarak ilköğretim çağındaki öğrencilerin bu kurslara devam etmesidir. Öyle ki, Yaz Kur'an Kurslarına devam eden çocukların çoğunluğunun hayatı boyunca alacağı dini bilgi bu kursta öğrendiklerinden ibaret olabilir. Diğer bir ifade ile gelecekte toplumu oluşturacak olan fertler, bütün dini yaşantılarını bu kurslarda aldıkları bilgiler üzerine bina edeceklerdir. Böylesine önemli bir kurumun öğreticisi ile mekânı ile programı ile çağdaş eğitimin bütün imkân ve şartlarından uzak kalması düşünülemez.

Yaz Kur'an Kurslarında 2005 yılından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı uygulamaya konulmuştur. Denizli ili örneğinde yapılan bu çalışmada; yeni öğretim programının özellikleri, öğretim programının uygulayıcıları olan Yaz Kur'an Kursu öğreticileri tarafından programın amaç, muhteva ve etkinlik olarak nasıl algılandığı, beklentileri karşılama durumu ve uygulamadaki problemler araştırılmıştır. Varsayımlarımızdan hareketle araştırmamızda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmamıza katılan öğreticilerin kişisel bilgileri değerlendirildiğinde, Yaz Kur'an Kursları genelde camilerde açıldığından öğreticilerin %71,1'ni İmam-Hatipler oluşturmaktadır. Meslekteki hizmet yılı dikkate alındığında, öğreticilerin %71,6'sı 11 yıl ve üzerinde görev yapmakta olup, meslekte tecrübeli oldukları görülmektedir. Öğreticilerin öğrenim durumu olarak İmam Hatip Lisesi mezunu oldukları ve görevlerine devam ederken açık öğretim yoluyla öğrenim durumlarını yükselttikleri belirlenmiştir.

Yaz Kur'an Kursu öğreticilerinin mesleki yeterlilikleri ile ilgili görüşleri incelendiğinde, mesleki bilgi bakımından kendilerini oldukça yeterli (%82,1)

görürken, pedagojik formasyon bilgisi açısından kendilerini yeterli görme oranları(%63,1) düşmektedir. Şu ana kadar aşağıdakilerden hangilerini gerçekleştirdiniz ve kendinizi geliştirme adına aşağıdakilerden hangilerini yapıyorsunuz sorusuna verilen cevaplar, mesleki yeterlilikleriyle ilgili verdikleri cevaplarla beraber değerlendirildiğinde, öğretmenlerin mesleki bilgi bakımından yeterli olmakla beraber pedagojik formasyon bilgisi bakımından yetersiz oldukları görülmüştür. Elde edilen veriler varsayımımızı büyük oranda doğrulamaktadır.

Araştırmamıza katılan öğretmenlerin eğitim-öğretim etkinlikleri ile ilgili görüşleri incelendiğinde, öğretmenler derslerde genelde(%72,2) geleneksel yöntemler olarak bilinen takrir(anlatım) ve ezberleme metotlarını kullandıkları görülmektedir. Öğrencilerin dikkatini çekecek tartışma ve soru-cevap gibi yöntem kullanım oranları oldukça düşüktür. Bu verilerle ikinci varsayımımız doğrulanmıştır.

Yaz Kur'an Kursu öğretmenlerinin ders kitapları dışında araç-gereç kullanım durumlarına bakıldığında, öğretmenlerin derslerde dergi, hikaye kitapları, TV, bilgisayar, VCD gibi görsel ve işitsel materyal kullanım oranları(%35,9) oldukça düşük olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar üçüncü varsayımımızı doğrulamaktadır.

Araştırmamıza katılan öğretmenlerin Yaz Kur'an Kurslarından en öncelikli beklentilerini %61,2 oranla namaz, oruç gibi dini ibadetlerin öğretimi yanında din sevgisi ve şuurunun kazandırılması oluşturmaktadır. Sosyal hayatta gerekli olan temel dini bilgilerin öğretilmesi beklentisi ise %13,9 oranla daha düşük çıkmıştır. Bu durumda dördüncü varsayımımız doğrulanmamıştır.

Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı'nın amaçları ile ilgili öğretmenlere yöneltilen alternatif katılım sorularına verilen cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin birbirleriyle çelişen cevaplar vermiş olduğu görülmektedir. Öğretmenler, amaçların öğrencinin gelişim özelliklerine ve öğretim programına uygun belirlendiğini ifade ederken, aynı zamanda amaçlar öğrenim süresi için oldukça ağır ve gerçekleştirilebilir değildir görüşüne katılmaktadır. Bu durum öğretmenlerin, yeni hazırlanan öğretim programının amaçlarını tam olarak benimseyemediklerini göstermektedir. Bu sonuç neticesinde beşinci varsayımımız doğrulanmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan yeni öğretim programı ile ilgili öğretmenlere yöneltilen alternatif katılım sorularına verilen cevaplara bakıldığında, öğretmenlerin yarısı söz konusu öğretim programının İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programının tekrarı görüntüsü verdiği görüşünde oldukları belirlenmiştir. Bu değerlendirme sonucunda altıncı varsayımımız doğrulanmıştır.

Yaz Kur'an Kursu öğrencileri ile ilgili öğretmenlere yöneltilen alternatif katılım sorularına verilen cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin %84,5'i öğrencilerin farklı eğitim seviyesine sahip olduğunu belirtirken, yine %69,6'sı ise öğrenciler farklı bilgi seviyesine sahip oldukları için kurslarda çabuk sıkıldıklarını ifade etmiştir. Bu sonuç yedinci varsayımımızı doğrulamaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Yaz Kur'an Kursları için hazırlanan ders kitaplarıyla ilgili katılım sorularına verilen cevaplara göre, ders kitapları hazırlanmış, amaç ve muhteva olarak öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından beğenilmektedir. Bu durum sekizinci varsayımımızı doğrulamaktadır.

Yaz Kur'an Kursları öğretim ortamı olarak genelde camilerde yapılmaktadır. Camilerde ise okullardaki gibi sıralı, tahtalı öğretim ortamı bulunmamaktadır. Bu durum araştırmamıza katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu tarafından, öğretim ortamı ile ilgili görüşlerinde öğrenmeyi ve disiplini zorlaştırdığı, farklı araç-gereç kullanımına izin vermediği şeklinde ifade bulmaktadır. Bu durum dokuzuncu varsayımımızı doğrulamaktadır.

Yaz Kur'an Kurslarında en önemli problemler öğretmenlere sorulduğunda, alınan cevaplarda öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından öğrencilerin yaş ve öğrenim düzeylerinin birbirinden farklı olması ve kurslara devam zorunluluğu olmaması olarak öne çıkarıldığı görülmektedir. Bu sonuç onuncu varsayımımızı da doğrulamıştır.

2. Öneriler

Türkiye genelinde açılan Yaz Kur'an Kursları'nın çoğunluğu camilerin müstemilatında bulunmaktadır. Bununla birlikte Kur'an Kurslarından da bu amaçla faydalanılmaktadır. Cami ve kurs binalarında yapılacak her türlü düzenleme ve fiziki iyileştirmede Diyanet İşleri Başkanlığı veya müftülükler tek yetkili değildir. Dernek ve vakıfların da yetkileri vardır. Düzenlemeler için müftülük ve dernek görevlilerinin işbirliği yapmaları gerekmektedir.

Son zamanlarda gündeme gelen ve bütün camilerin müstemilatları ile birlikte idari yönden Diyanet İşleri Başkanlığına devredilmesini sağlayacak düzenleme, kursların daha tertipli ve düzenli olmasını sağlayacağı gibi, tüm din hizmetlerinde kaliteyi arttıracak ve bu hizmeti sunan din görevlilerine de idari bakımdan büyük rahatlık getirecektir. Bundan sonra inşa edilecek camilerde ibadet bölümünün dışında, eğitim-öğretim ve sosyal-kültürel faaliyetlerin düzenlenebileceği mekânların olmasına da dikkat gösterilmelidir.

Öğreticilerin yeterlikleri açısından da bazı sıkıntıların olduğu muhakkaktır. Son dönemlerde öğretici olarak İlahiyat Fakültesi mezunlarının tercih edilmesi olumlu bir gelişmedir. Ancak, halen göreve devam eden, yeni programı anlamada ve uygulamada sıkıntı yaşayan görevliler mevcuttur. Öyle ki, kur sistemini uygulamaya konulmasından bu yana kavrayamayan öğretmenlerimiz olmuştur. Söz konusu öğretmenlerin kapsamlı ve uzun süreli bir hizmet içi kurstan geçirilmeleri problemlerin çözümünde yardımcı olacaktır.

Yaz Kur'an Kurslarının denetimi ayrı bir problemdir. Milli eğitim müdürlüklerinin uygun görüşü ile açılan bu kurslar aynı müdürlükler tarafından denetlenmektedir. Ancak, Milli Eğitim Müdürlükleri kursları daha ziyade mevzuat ve usul yönünden denetlemektedirler. Muhteva ile ilgili ve rehberlik amaçlı denetim tamamen müftülüklerin elindedir. İdari işlerin yoğunluğu, yeteri kadar denetim yapacak donanımda personelin bulunmaması, kırsal kesimdeki ulaşım problemleri denetimi aksatmaktadır. İdari denetimlerden ziyade uygulamaya yönelik denetimlerin verimliliği arttıracak düşünülmektedir.

Yaz Kur'an Kurslarına İlkokulu bitirmiş öğrencilerin devam edebileceğine dair düzenlemeye rağmen, ağabey ve ablaları ile birlikte küçük çocuklar da kurslara gönderilmektedir. Öyle ki bu çocukların sayısı azımsanamayacak seviyededir. Yaş sınırının yeniden düzenlenmesine ve eğitimcilerin öğrenebilir kabul ettikleri çağdaki çocukların da devamına imkân sağlanması için genel düzenlemeler yapılmalı, aksi halde öğretmenler yasal olmayan davranışlara zorlanmamalıdır.

Aynı cami veya Kur'an Kursunda aynı anda üç kur'un devam etmesi, tek öğretici veya görevlinin bulunması başarıyı engellemekte ve verimi düşürmektedir. Çünkü tek öğreticinin üç kur'a yetişmesi hayli zordur, öğrenci sayısı kalabalık olduğunda ise neredeyse imkânsızdır. Çoğu camide aynı mekânda diğer kur'un bitmesini beklemek zorunda kalan öğrenciler sıkılmakta, gürültü yapabilmekte, bu da ders verimini düşürmektedir. Yakın Kurs ve Cami görevlilerinin fiziki olarak müsait bir yerde toplanarak ayrı kur'ları okutması verimliliği arttıracaktır.

2006 yılında Yaz Kur'an Kursları öğretmenlerine programı takip edebilmeleri ve daha planlı çalışabilmeleri için ders ve yoklama defterleri dağıtılmıştır. "Öğretici Kılavuz Kitabı" ve "Dinimizi Öğreniyoruz" (Öğretici Kitabı) materyallerinin verimi arttırmada büyük katkısı olmuştur. Son iki yıldır verilen kursa katılım belgesinin de öğrenciler için teşvik edici olduğu gözlemlenmiştir. Bütün bunların yanında yaz kursları öncesi öğretmenler için yapılacak Hizmet içi eğitim kursu ile birlikte önümüzdeki yıllarda daha iyi neticeler alınacaktır. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından belli bölgelerde açılan ve Rehber Öğreticiler yetiştirerek mahallindeki öğretmenlere yeni program hakkında bilgi verilmesini amaçlayan kursların önemli bir hizmet olduğunu belirtmeliyiz. Bu kursların ve katılacak öğretmenlerin sayısının artırılması faydalı olacaktır.

Yaz Kur'an Kursları bitiminde öğretici ve öğrencilerin görüşlerinin alınması, hizmetiçi kurs ve seminer çalışmalarına yön verebilir. Genelde bu tür toplantıların yapıldığı, ancak program ve muhtevadan ziyade, öğrenci sayıları, fiziki problemler ve sosyal faaliyetler ağırlıklı konuların öne çıktığı, kazanımlarla ilgili değerlendirmelerin üzerinde fazla durulmadığı görülmektedir. En azından öğretmenlerden kurs bitiminde bir rapor istenerek bir sonraki dönem için bazı tedbirler

alınabilir ve düzenlemeler yapılabilir. Bu konuda müftülöklere özellikle Kur'an Kursları Müdürlerine görev ve sorumluluklar verilebilir.

İlköğretim okullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi haftada iki saat, bir öğretim yılında (8 ay) yaklaşık 72 saat olarak okutulmaktadır. Lisede ise haftada bir saat olmak üzere toplam 32 saat Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi okutulmaktadır. Programda Kur'an-ı Kerim okuma da bulunmamaktadır. Buna karşılık Yaz Kur'an Kursunda günde üç saat ve haftada beş gün olarak ders yapılmakta, bu da bir dönemde (2 ay) yaklaşık 135 saat etmektedir. Yaz Kur'an Kursuna devam eden bir İlköğretim öğrencisi daha kısa bir sürede dini bilgi alabilme ve Kur'an okuma imkânına sahiptir.

Diyanet İşleri Başkanlığı kayıtlarına göre 2008 yılında Yaz Kur'an Kurslarına 1800074 resmi kayıtlı öğrenci katılmıştır. Türkiye'de Yaz Kur'an Kursu'na devam edebilecek çağdaki (İlkokul 5.sınıf ile Lise son sınıf arası) öğrenci sayısının 6 – 6,5 milyon civarında olduğunu göz önüne alırsak, Yaz Kur'an Kurslarının bu çocukların yaklaşık 1/3 ne ulaştığı görölmektedir. Ek ders ücreti alınabilmesi için 15 öğrenci şartının kalkması ve yaş sınırının 4.sınıfa indirilmesi halinde bu sayının 3 –3,5 milyon civarına ulaşacağı, diğer bir ifade ile Yaz Kur'an Kurslarına katılan öğrenci sayısının potansiyelin yarısı kadar olacağı tahmin edilmektedir.

Yaz Kursları ile ilgili ciddi problemlerden birisi de, öğrenci sayısının çokluğu nedeniyle ortaya çıkan karmaşadır. Özellikle tek görevlisi bulunan camilerde zaman zaman her bir kur'un öğrencileri 30–40 ı bulmakta, toplamda ise 100 ü geçebilmektedir. Üç saatlik ders süresini kur'lar için bölmek çözüm gibi görünse de pratikte zorluklar mevcuttur ve öğrenci başına ayrılan zaman çok azalmaktadır. Üç kur bir arada ders yaptığında ise gürültü, sıranın öğrenciye gelmesi için çok bekleme ve mekânın yetersizliği gibi engeller ortaya çıkmaktadır. İlahiyat veya İ.H.Lisesi mezunlarından mahalli müftülüğün izni ve derneklerin desteği ile ek görevli temin edilebilir, çocuk başına ayrılan zaman dilimi artırılabilir.

Başkanlığın çağdaş ve bilimsel verileri göz önünde bulundurarak hazırlattığı "Dinimizi Öğreniyoruz" öğrenci ve öğretici kitabı 2007 yılı yaz kursları

başlangıcında tüm öğrenci ve öğretmenlere dağıtılmış, kitap muhteva, kalite ve dizayn olarak hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından beğenilmiştir. Ders kitaplarının yaz kursları başlamadan önce ve ücretsiz dağıtılması, kurslar devam ederken toplantı vb. organizelerin ders saatleri dışında planlanması öğretmenlerin beklentileri arasında yer almaktadır. Bu beklentilere önem verilmelidir.

Yaz Kur'an Kurslarındaki öğrenci-öğretmen ilişkisi sadece kurs süresi ile sınırlı kalmamalıdır. Öğrencilerle kursa gelmedikleri dönemlerde de ilişkiler sıcak tutulmalı, gerekirse uygun zamanlarda okullar veya veliler ziyaret edilmelidir. Öğrencilerimizin öğrendiklerini unutmamaları için ve bir sonraki Yaz Kur'an Kursu döneminde daha fazla öğrenciye faydalı olabilmek için, okul-cami-aile diyalogunu sağlayabilecek düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

A. Kitaplar

AKYÜZ, Y., **Türk Eğitim Tarihi**, Alfa Yay., İstanbul 1999.

AYDIN, M. Ş., **Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu**, DİB Yayınları, Ankara 2008.

AYDIN, M. Z., **Din Öğretiminde Yöntemler**, Nobel Basımevi, Ankara 2005.

_____, **Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi**, Dem Yayınları, İstanbul 2005.

AYHAN, H., **Türkiye' de Din Eğitimi**, Dem Yayınları, İstanbul 2004.

AY, M. E., **Problemleri ve Beklentileri ile Türkiye'de Kur'an Kursları**, Düşünce Kitabevi, Bursa 2005.

AŞIKOĞLU, N. Y., "Kur'an ve Hadis Öğretimi Konusunda Yeni Bir Yöntem Önerisi", **Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar**, MEB Yayınları, İstanbul 2000.

ATAY, H., **Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1983.

BALTACI, C., "Türk Eğitim Sisteminde Kur'an Kurslarının Yeri", **Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000.

BAŞKURT, İ., **Din Eğitimi Açısından Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları**, Dem Yayınları, İstanbul 2007.

BAYRAKTAR, M. F., **Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma**, İstanbul 1992.

BİLGİN, B., **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, Yeni Çizgi Yayınları, Ankara 1995.

_____, **Türkiye'de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri**, Emel Matbaacılık, Ankara 1980.

BİLGİN, B., SELÇUK, M., **Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri**, Gün Yayınları, Ankara 1995.

BOLAY, S.H., TÜRKÖNE, M., **Din Eğitimi Raporu**, Ankara İHL Mezunları Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

BUYRUKÇU, R., **Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü**, TDV Yayınları, Ankara 1995.

_____, “Türkiye de Yaygın Din Eğitiminin Geleceği” (Sempozyum 4–6 Aralık 1998 İzmir), **Türkiye de Din Eğitimi ve Öğretimi**, Türk Yurdu Yayınları, s.903, Ankara 1999.

_____, **Kur’an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma**, (Göller Bölgesi Örneği), Fakülte Kitapevi, Isparta 2001.

_____, **Kurumsal Değişim ve Gelişim Boyutlarıyla Türkiye’de Mesleki Din Eğitimi-Öğretimi**, Fakülte Kitapevi, Isparta 2007.

CEBECİ, S., **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiyede Din Eğitimi**, Akçağ Yay.,Ankara 1996.

ÇAMDİBİ, M., “Kur’an Kurslarında Verimliliğin Sağlanması ve Arttırılması”, **Kur’an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000.

ÇELEBİ, A., **İslam’da Eğitim Öğretim Tarihi**, çev. Ali Yardım, Damla Yayınevi, İstanbul 1976.

ERGİN, O., **Türk Maarif Tarihi**, Eser Matbaası, İstanbul 1977.

FİDAN, N., ERDEN, M., **Eğitime Giriş**, Alkım Yayınları, Ankara trsz.

HAMİDULLAH, M., **İslam Peygamberi I-II**, çev.Salih Tuğ,İrfan Yay.,İstanbul 1993.

KAZICI, Z., **Ana Hatlarıyla İslam Eğitim Tarihi**, İFAV Yayınları, İstanbul 1995.

KOÇ, A., **Kur'an Kurslarında Eğitim ve verimlilik Üzerine Bir Araştırma**, İlahiyat Yayınları, Ankara 2005.

KOÇER, H.A., **Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi**, MEB Yayınları, İstanbul 1992.

KAYADİBİ, F., **Yaygın Din Eğitiminde Cami ve Görevliler**, DİB Yayınları, Ankara 2000.

ÖCAL, M., **Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar**, DİB Yayınları, Ankara 1991.

SELÇUK, M., **Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler**, TDV Yayınları, Ankara 1991.

TOSUN, C., **Din ve Kimlik**, TDV Yayınları, Ankara 1993.

_____, **Din Eğitimi Bilimine Giriş**, Pegema Yayınları, Ankara 2005.

VARIŞ, F., **Eğitimde Program Geliştirme**, A.Ü.Eğt. Fak. Yayınları, Ankara 1988.

YILMAZ, N.- DURMUŞ, A., **Yaz Kur'an Kurslarında Eğitimde Kalite Rehberi**, Dem Yayınları, İstanbul 2005.

YILMAZ, H., **Din Eğitimi ve Sosyal Barış**, İnsan Yayınları, İstanbul 2003.

_____, **Camilerin Eğitim Fonksiyonu**, Dem Yayınları, İstanbul 2005.

B. Makaleler

AKYÜREK, S., “**Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Yeterlilikleri**”, Erciyes Ü.SBE Dergisi, S.18, Kayseri 2005.

BALTACI, C., “Cumhuriyet Döneminde Kur'an Kursları” **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, S.6, s.181–186, İstanbul 1999.

C. Diğer

AYBEY, S., **İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Açılan Yaz Kursları ile İlgili Görüşleri**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Ün. S.B.E. Bursa 2005.

BULUT, M., **Diyanet İşleri Başkanlığının Yaygın Din Eğitimindeki Yeri**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), AÜSBE, Ankara 1997.

CIRIK, S., **Yaz Kurslarında Din Eğitimi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Ü.S.B.E. Konya 1997.

ERGÜN, A., **Kur'an Kursu öğrencilerinde Dini Tutum ve Davranışlar**, (Isparta örneği), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), SDÜSBE, Isparta 2002.

KİRPİTÇİ, E., **Kur'an Kursları Ders Programlarının Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Ü.S.B.E, Konya 1996.

ÖZTÜRK, H., **Camilerin Çocuk Eğitimindeki Yeri ve Yaz Kursları Üzerine DeneySEL Bir Araştırma**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk ÜSBE, Konya 1996

TETİK, H., **Yaygın Din Eğitiminde Camii Görevlilerinin Yeri ve Fonksiyonları**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), MÜSBE, İstanbul 1997.

Din Hizmetlerinde Yöntem ve Verimlilik, DİB Yayınları, Ankara 2006.

Dinimizi Öğreniyoruz, Öğretici El Kitabı, TDV Yayınları, Ankara 2007.

Dinimizi Öğreniyoruz, Öğrenci Kitabı, TDV Yayınları, Ankara 2007.

Kuruluşundan günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı, DİB Yayınları, Ankara 1999.

Yaz Kur'an kursları Öğretici Kılavuzu, DİB Yayınları, Ankara 2006.

Diyanet İşleri Başkanlığı Taşra Teşkilatında Din Hizmetleri Yürütenlerin Temel ve Özel Yeterlilikleri, DİB Yayınları, Ankara 2005.